

Sreda, 19. novembar 2003.

Svedok Borisav Jović

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.04 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Najs (Nice).

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, pre nego što pređem na saslušavanje svedoka moram da vam skrenem pažnju na grešku koju sam primetio, vezano za dokazni predmet 396. Gospodine Joviću, ja ovo, naravno, se obraćam sudijama, vi možete da slušate, ali ja se sada obraćam sudijama. Dakle, ovaj dokument koji je bio ovde iznet, je već bio uveden u dokazni materijal i hteli smo da ga koristimo kasnije i nalazio se u našem sistemu i imao je ERN broj. Pre nego što smo ga ovde predstavili, mi smo ga zamenili originalom, kao što se optuženi verovatno seća, ali mi nismo uneli adekvatnu ispravku u naš materijal i ja se izvinjavam zbog te greške. Gospodine Joviću, u izjavi na engleskom jeziku, pasus 151, mislim da ste vi rekli da ste poštovali optuženog kao vođu. Ukratko nam recite da li ste mogli da se privatno i javno ne složite s njim?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Naravno, ja sam uvažavao gospodina Miloševića kao lidera i nisam nikada imao apsolutno nikakvu ambiciju da to osporim, imao sam vrlo dobru saradnju s njim u dugom periodu vremena, bio mi je uvek dostupan, bilo telefonom, bilo lično. Mogao sam uvek da iznesem svoje gledišta i da se ne složim sa njim. Naravno, nisam mogao da promenim njegova gledišta ukoliko ta, ti moji argumenti nisu bili prihvaćeni. Definitivno je uvek ostajalo onako kako on kaže, a što se tiče ostalog dela pitanja, koje nisam možda sasvim dobro, ovaj, čuo. Mogao sam, mogao sam usmeno da se ne slažem, to je takva naša praksa bila, nismo želili da javno jedan drugog osporavamo, zato što bi to štetilo interesima i politici naše partije, mada je i jednom došlo do javnoga neslaganja, kada je go-

spodin Milošević na jednom govoru u Leskovcu žestoko kritikovao partiju kojoj pripada, a kojoj sam ja tada bio predsednik, pa onda sam mu ja javno i odgovorio. To je bio jedan, takoreći, incident, koji je kasnije prevaziđen i nastavljeno je kao i ranije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada pasus 153. Krajem 1991. godine da li je doneta odluka o odlasku u penziju nekih generala i admirala?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste. To je bilo vreme, praktično, postupnog smanjivanja Jugoslavije, realnog i postupnog smanjivanja broja vojnika u Jugoslaviji. Bilo je potrebno i da se smanji broj generala, ali i da se smanje rashodi vojske. Pored toga, jedan broj generala je ovaj, bio i za penziju, nezavisno od toga, tako da je u tom ciklusu, po jednom postupku koji u vojsci obično važi, razmotrena ta situacija, predloženo Predsedništvu i razrešen je dužnosti jedan broj generala, do deset, tako nešto.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U aprilu 1992. godine, da li je došlo do drugog talasa penzionisanja i da li opisujete to u pasusu 154 kada se Kostić nije posavetovao sa, kada nije konsultovao optuženog?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja moram reći da ni u prvom ciklusu, koliko ja znam, nije bio konsultovan, isto tako nije bio konsultovan gospodin Milošević, jer to nije bilo potrebno a što se drugog ciklusa tiče, gospodin Kostić je pravio neki spisak za dalja penzionisanja, po mom mišljenju, pod velikim uticajem gospodina Boškovića, koga je on reaktivirao jer je bio penzionisan, postavio ga za načelnika obaveštajne službe i onda je pod njegovim uticajem pravljene spisak za dalja penzionisanja na način koji nije bio uobičajen u vojsci. U vojsci se obično u Generalštabu to pitanje razmatra, pa onda predlaže. Gospodin Kostić je ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moram da vas prekinem. Kad je doneta odluka, u donošenju u kojem nije učestvovao optuženi, kako je on onda posle toga reagovao?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Gospodin Milošević je trebalo da učestvuje u donošenju odluke na osnovu činjenice što sam ja bio odsutan, bio sam u inostranstvu a on me je u tom trenutku zamenjivao. Po Ustavu je to tako. Gospodin Kostić nije konsultovao gospodina Miloševića i doneo je tu odluku, ali na žalost u toj odluci je bilo smenjivanje i, smenjivanje i demobilisanje ministra odbrane Srbije, koji je takođe bio general, gospodina Negovanovića. Gospodin Milošević je mene pozvao i, i ovaj, ljutio se zašto, ko je smeo

i kako je mogao da bude smenjem njegov ministar odbrane, da bude demobilisan. Naravno da to nije bio u redu, trebalo je konsultovati gospodina Miloševića, ali je nađeno praktično rešenje da gospodin Negovanović, sada kao penzionisani da ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nastavi da radi svoj posao.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu ...

SUDIJA KVN: Samo sekund, molim vas. Gospodine Joviću, da li biste mogli ponovo da nam detaljnije kažete, dakle kad ste vi bili odsutni, kako je to gospodin Milošević mogao na saveznom nivou da učestvuje u postupku? Kažite nam nešto malo detaljnije o tome, uključujući i Ustav, opišite nam šta se dešavalo.

SVEDOK JOVIĆ: Prema, prema Poslovniku Predsedništva SFRJ, a koji je rađen na osnovu ustavnih odredaba, ako član Predsedništva jedne republike nije u stanju da dođe zbog bolesti ili službenog odsustvovanja ili bilo koga drugoga razloga, zamenjuje ga predsednik republike, predsednik te republike i dolazi na sednice Predsedništva sa svim pravima člana Predsedništva te republike. Pošto sam tada ja bio u inostranstvu, duže vremena, nekih možda nedelju dana, a to se dešavalo u to vreme. Ja sam upravo i rekao gospodinu Kostiću da se mora uvažavati da će gospodin Milošević mene zamenjivati i da njega konsultuje ako to bude želeo da radi.

SUDIJA KVN: Hvala vam, molim Tužilaštvo da nam kasnije ukaže na koje se delove Ustava i zakona ovo odnosi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Svakako. Pokušaćemo to da uradimo pre nego što završi svedočenje ovaj svedok. A sada pasusi 157 i 158. Vi ovde kažete da mislite da je optuženi počeo da greši na Kosovu i Metohiji i onda kažete nešto o nivou zastupljenosti albanske zajednice u državnim strukturama u poslednjoj deceniji dok je optuženi bio na vlasti. Molim vas samo kratko.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne, precizno ovde piše "mnogi kažu", ne da ja kažem da je njegov početak grešaka i kraj grešaka na Kosovu i Metohiji. Ne, to ja nisam kazao, ja sam samo rekao "da mnogi tako kažu", ali da je ta izjava problematična. Ali je činjenica da je bila jedna krupna, može biti

greška, ali jedan krupan problem, što u čitavoj poslednjoj deceniji, politika Srbije nije uspeła da u državne strukture na Kosovu uvuče značajniji ili skoro nikakav broj Albanaca u rukovodstvo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I na toj istoj strani, pasus 159 i poslednja rečenica u tom pasusu gde, citirajući iz vaše knjige, se izražava jedno vaše mišljenje. Molim vas da pročitate tu poslednju rečenicu i da nam onda objasnite šta ste pod tim mislili?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: “Malo se govori o ulozi odluka koje je kreirao sam Milošević, da je i to ubrzalo raspad Jugoslavije i unazadilo srpsku privredu.” Pa ja sam i u ovome potpisanom tekstu za Sud rekao, a i sada želim da ponovim da ovi izvodi ovde mogu dobro da se razumeju samo ako se pročita integralni tekst iz knjige, odnosno ako se pročita cela knjiga. A suština stvari je u sledećem, raspad Jugoslavije naneo je ogromne ekonomske štete Srbiji i kao i drugim republikama, obzirom da su prekinute ekonomske veze. Ja sam tamo opisao koji su glavni uzroci raspada Jugoslavije. Oni su uglavnom van Srbije i van gospodina Miloševića, ali sam isto tako rekao da se veoma mnogo govori i misli da je sam gospodin Milošević najodgovorniji i najviše kriv za raspad Jugoslavije. Pa sam onda rekao: “Gospodin Milošević, bez obzira koliko je bio snažna ličnost i bez obzira koliko je njegova politika bila rogobatna, nije mogao presudno da utiče na to, nego je delimično uticao” i naveo sam primere gde je delimično uticao. Moglo se govoriti, na primer iako se čvrsto zalagao za Jugoslaviju i njeno jedinstvo, da XIV, da vanredni XIV Kongres Saveza Komunističke Jugoslavije, čije je sazivanje on inicirao, nije delovao u pravcu jedinstva Jugoslavije nego u pravcu njenog rasturanja. Moglo se govoriti da ekonomske, da prekid ekonomskih veza sa Slovenijom koji je bio uzrokovan ponašanjem Slovenije prema Jugoslaviji, jer nije htela više uopšte da plaća obaveze prema Jugoslaviji, nije htela da se ponaša kao republika Jugoslavije, da je taj prekid isto tako doneo velike nesreće srpskoj privredi. Dakle, to su primeri koji govore da nije, da i, da i gospodin Milošević, odnosno Srbija nisu tome doprineli, ali to nije bilo presudno. Presudno je bilo sasvim drugo o čemu sam ja govorio a to su, to su, ovaj, težnje za otcepljenjem i nasilno otcepljenje nekih republika od Jugoslavije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na to ćemo se vratiti za koji trenutak, a još uvek imamo tri dokazna predmeta od ukupno četiri koje treba da uvedemo pod tabulatorom 4 o kome govorite u pasusu 84 vaše izjave. Gospodine Joviću, vama su pokazali izvode iz dnevnika nekog ko se zove Petar Janković. Vi ste

to pregledali? I u dnevniku autor kaže, otprilike šest redova od početka, 'kako ide da vas vidi i da vam kaže i da vas je iznenadio kada vam je rekao da je bilo 18.00 Muslimana u Bijeljini' i kaže: "On je takođe iznenađen što nas vojska nije naoružala. Zašto nisu poslata naređenja kroz vojsku? Radmilo je to izbegavao". Jović kaže - Srpski narod je kupovao oružje i moraju to da dobiju i moraju da koriste za svoju odbranu'. I ja sam rekao da sam imao dobre odnose sa komandantom". Da li se sećate ovog događaja i da li ste bili upoznati sa tim ili da li ste vi sami učestvovali u naoružavanju srpskog naroda?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nisam razumeo ovu poslednju rečenicu: "Ja sam rekao da sam imao dobre odnose sa komandantom", ko je to rekao, on ili ja?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja mislim da je on to rekao.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa da se razumemo, ovaj, ti su ljudi bili kod mene. Ja sam tada bio predsednik Socijalističke partije Srbije. Čini mi se da je to u mojoj kancelariji bilo. Gospodin Radmilo Bogdanović koji je bio ili ministar unutrašnjih poslova ili neki funkcioner u tom nivou, zaista ne znam tačno, ovaj, da li je još uvek bio ministar unutrašnjih poslova, je insistirao da dođu i ja sam mislio da su to ljudi koji žele saradnju sa Socijalističkom partijom, jer i tamo postoji, u Bosni, Socijalistička partija Srbije. Kad su došli i ispričali taj svoj problem, ja sam se, naravno to što su oni rekli koliko ima Muslimana, ja sam se malo iznenadio, jer ne poznajem dovoljno taj kraj. Koliko znam, Bijeljina je srpski grad, ali nisam znao da ima toliko Muslimana. Jednostavno, to mi je bila informacija, ovako, nova. Ali to nije toliko bitno. Bitno pitanje o kome su oni govorili da oni, da tamo oni nemaju dovoljno oružja. Naravno, ja sam uvek podrazumevao i sada podrazumevam, da Teritorijalna odbrana Srbije nema dovoljno oružja iako je trebalo da ima Teritorijalna odbrana svuda, svuda normalno naoružavanje, obzirom da se to dugo, ovaj čitav period, čitave decenije neguje, prati, kontroliše i tako dalje i rek'o sam im da ta pitanja moraju sa vojskom da vide, jer vojska vodi računa o tome da svaka Teritorijalna odbrana ima srazmerno naoružanje, to je suština bila, ništa više.

TUŽILAC NAJS: A sad dokument pod tabulatorom 14. To je transkript intervjua sa Životom Panićem iz filma "Smrt Jugoslavije" (The Death of Yugoslavia) u kojem je učestvovao ovaj svedok i mnogi drugi i ovo je jedan kratak isečak. Molim vas sada da se to pusti. Pretresno veće može da vidi transkript pod tabulatorom 14.

(Video snimak)

Života Panić: *I onda me je Kadijević pozvao da mu kažem zašto je to urađeno i tako dalje i kad sam došao kod Adžića, pre nego što sam došao kod ministra odbrane, ti kao ... bićeš smenjen, jer ja sam, mi smo napravili planove i te smo planove trebali da ostvarimo čim padne Vukovar, da se uzme Osijek, da se uzme Vukovar, Županja i da se sa dve kolone krene prema Zagrebu. Jedna po-dravskom magistralom... I mi bi za dva dana bili u Zagrebu... A ne ovako kako oni to kažu... nije bila ni priznata, a taj posao smo mogli da završimo, međutim zašto nismo uradili? Pa bez obzira što je taj moj plan bio prihvaćen... Složio se sa tim... Nije prihvatio iz razloga što političko rukovodstvo Srbije je tražilo samo da se zaštiti srpski narod i da ne treba ići dalje i nije izvršeno. Ni jedno hrvatsko mesto u Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu... Sva su mesta uzeta gde je bilo većinsko srpsko stanovništvo.*

novinar: *Da li se neko slaže sa Borom Jovićem ... da se ne ide... Ili sa Miloševićem ili Milutinovićem politički?*

Života Panić: *Ja sam razgovarao i sa Jovićem koji je bio član Ppredsedništva, a razgovarao sam i sa predsednikom Miloševićem, ovo je odluka predsednika Miloševića, naravno Predsedništvo, ovo krnje Predsedništvo ...*

novinar: *Kako je on vama objasnio, koji argument?*

Života Panić: *Pa jednostavno je rekao, nemamo šta da tražimo na prostorima gde su Hrvati. Mi moramo da štitimo naše srpsko stanovništvo i srpski narod od tog genocida kao što je bio za vreme Drugog svetskog rata i tu treba... Ja sam rekao ako idemo da štitimo bivšu Jugoslaviju i tako dalje da treba da se krene i da je sad otvoren put, jer su Hrvati svi pobjegli, iz Vinkovaca, iz Županje, iz Osijeka, sve je to pobjeglo, kad je Vukovar pao, pala je Hrvatska, mi smo komotno mogli da idemo, nama su vrata bila otvorena, ali je predsednik Milošević, između ostalog rekao da moramo ...*

(Kraj video snimka)

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam. Gospodine Joviću, general Panić je rekao da je plan koji je usledio posle pada Hrvatske, padom Vukovara, bio diskutovan i da je bio odobren od strane krnjeg Predsedništva. Molim vas da to prokomentarišete.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nikada nije na Predsedništvu diskutovan neki takav plan, ali je postojao politički stav, koji je više puta potvrđen i koji je

vojska znala, politički stav Predsedništva, mi ne želimo da koristimo vojsku da obara tamo hrvatsku vlast, niti da osvajamo Hrvatsku koja je odlučila da se otcepi od Jugoslavije. Jednostavno želimo da se zašтите, da se stane između hrvatskih paravojnih jedinica i srpskih teritorija, da se srpske teritorije zaštite dok se ne nađe političko rešenje za to pitanje. To je naš stav bio, prema tome, ovo šta je gospodin Panić govorio, da su oni imali plan i da su mogli da odu do Zagreba, verovatno da su to bili neki njihovi planovi da odu do Zagreba, ali je politika Predsedništva bila da se to ne radi. Nikakv konkretan sastanak oko toga nije postojao, postojao je politički stav koji je mesecima bio poznat vojsci.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste bili član tog kolektivnog tela koje je bilo vrhovni komandant. Da li ste vi bili upoznati sa Panićevim planom? Da li ste vi pokušali da uradite nešto da mu se suprotstavite ili da ga stavite pod neku kontrolu? Kakav je bio vaš stav?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne, ne. Taj plan nama nije bio poznat, niti je, on je pomenuo ovde mene, ali on sa mnom o tome nije razgovarao. Dođuše, on je ovde relativizirao sa mnom, rekao je predsednik, da je Kostić u to vreme vršio funkciju predsednika, i da je s njim razgovarao, moguće je ali mogu samo da tvrdim, molim? Mogu samo da tvrdim da je u to vreme bilo definitivno jasno i čisto u Predsedništvu i da bi svi članovi Predsedništva isto rekli, da ne prihvatamo nikakvo osvajanje, nikakvo napredovanje prema Zagrebu, niti obaranje hrvatske vlasti, niti zauzimanje teritorija na kojima žive Hrvati, nego želimo da se stvore uslovi da se nađe političko rešenje za srpsko pitanje u Hrvatskoj i da tu treba da stanu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još imamo dva dokazna predmeta, jedan je uveden nočas i dat je spisak o izmeni dokaznog materijala, dakle, prvi ćemo da obradimo brzo, kratko. To je dokument koji se nalazi pod tabulatorom 20 i tu je pasus koji je isečak iz svedočenja ambasadora Okuna (Herbert Okun), gde je on govorio kako je zauzet Vukovar i on je rekao sledeće: "Garnizon u Vukovaru je bio mali. Jedva da je bio taknut i gospodin Jović, bivši predsednik zemlje je u svojoj knjizi govorio o raspadu Jugoslavije i rekao je da je taj garnizon oslobođen 20. septembra 1991. godine". To ste vi zapravo i napisali u vašoj knjizi, gospodine Joviću. Je li to tačno da je on bio oslobođen 20. septembra 1991. godine?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa trebalo bi da mi ukažete gde je to napisano, ja se toga ne sećam. Moguće je, zaista se ne sećam.

TUŽILAC NAJS: Vratićemo se na to za par trenutaka, a sada molim da pogledate poslednji dokazni predmet tabulator 21. Ponovo to se odnosi na Vukovar. To je jedan odlomak sa televizije u vreme kada ste vi bili u Predsedništvu, izvinjavam se, da, da, bili ste tada u Predsedništvu. Molim da se to pusti na naše ekrane. To je sa Radio-Televizije Beograd i ja bih molio vaš komentar o tome. Vi ćete se, gospodine Joviću, verovatno setiti da ste o tome razgovarali sa predstavnicima Tužilaštva, jer Tužilaštvo vas je upozorilo na to unapred, a to je pokriveno i u jednom novinskom članku.

(Video snimak)

Novinar: General armije Veljko Kadijević primio je povodom završetka borbenih dejstava na području Vukovara, više svojih komandanata koji su učestvovali u vojnim operacijama na ovom području.

Novinar: Komandant armije Veljko Kadijević sa saradnicima primio je povodom završetka borbenih dejstava na području Vukovara komandanta Prve vojne oblasti, general-potpukovnika Životu Panića, komandanta operativne grupe Sever, general-majora Andriju Biorčevića, komandanta operativne odbrane Jug, pukovnika Mila Mrkšića i komandanta avijacijske jedinice Prvog vazduhoplovnog korpusa Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, pukovnika Branislava Petrovića i čestitao im na izvojevanoj pobedi. Prijemu je, kako je saopšteno u Saveznom sekretarijatu za narodnu odbranu, prisustvovalo i nekoliko starešina, vojnika i dobrovoljaca, koji su se posebno istakli u teškim borbama na ulicama i katakombama godinama utvrđenog grada. U dužem razgovoru koji je tom prilikom vođen, general Kadijević je odao priznanje svim učesnicima skoro dvomesečnih okršaja u kojima su do nogu potučene i zarobljene elitne ustaške formacije i brojni plaćenici iz zemlje i inostranstva. Ističući da će borbeni uspesi, neustrašivost i požrtvovanje starešina, vojnika i dobrovoljaca, koji su ispoljili u vukovarskoj operaciji, biti veliki podsticaj i nadahnuće svim borcima i starešinama Jugoslovenske narodne armije i Teritorijalne odbrane u bitci protiv povampirenog fašizma i obnavljanju genocida nad srpskim narodom, general armije Veljko Kadijević je naglasio da se u vreme ostvarene pobeđe sa dužnim poštovanjem sećamo. Sa proslave povodom pada Vukovara, 21. novembar 1991. godine

(Kraj video snimka)

SUDIJA MEJ: Koliko dugo će trajati ovaj odlomak?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gotovo je, završeno. Pretpostavljam da je Pretresno veće imalo mogućnost da prati transkript. Svedok je ovo čuo. Gospodine Jović, možete li da nam pomognete? Ovo je bila proslava uspeha u Vukovaru. Da li ste vi za to znali u to vreme?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Za ovu proslavu, ne. Prvi put sam ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. I pročitali ste članak u novinama u kojem piše o istoj toj temi. To ste pročitali pre par dana. Sećate se da sam vas juče pitao o padu Vukovara i o počinjenim zločinima, ako ih je bilo dok ste vi bili u mandatu. Pitao sam kakoj to moglo da se desi. Do ove ceremonije je došlo 21. novembra 1991. godine. Možete li da nam objasnite kako je neko ko je bio član kolektivnog Predsedništva, kolektivnog tela koje je bilo vrhovni komandant vojske mogao da ne zna za ovakvu ceremoniju, možete li da nam objasnite tako da nam to bude jasno?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa mislim da je potpuno jasno da vojska nije toliko bila zavisna od Predsedništva da ne može da održi neki sastanak interni svoj na kome će nekome da čestita ili da ga pohvali ili da ga kazni. To su stvari koje su potpuno normalne u, u, kako da kažem, u nadležnostima Predsedništva SFRJ nije takva kontrola nad vojskom da oni ne mogu da se sakupe i jedan drugom nešto da čestitaju. Uloga ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. U redu. Imam još tri ili možda četiri opšta pitanja. Pre nego što odgovorite na prvo pitanje zamoliću vas da zajedno sa mnom uz pomoć Pretresnog veća pogledate pasuse u svojoj izjavi. Reći ću vam odmah koje je to pitanje, zato ću vas zamoliti da pogledate pasuse i ponoviću svoje pitanje, a pitanje je sledeće: u kojoj meri je rukovodstvo prihvatilo upotrebu sile kao jedino rešenje problema od samog početka? Možemo da počnete tako što ćete da pogledate paragraf 89, to je u engleskoj verziji na strani 24 i onda ćemo da radimo odatle. Pretresno veće će videti u tom paragrafu da se govori o opsadi garnizona u Vukovaru koja je ukinuta. To je zabeleženo u vašem dnevniku 20. septembra. Zatim ako pogledamo paragraf 88 i tu se pominje da rat mora da bude ofanzivan, prema Kadrijeviću i velikog intenziteta, jer bi sve ostalo vodilo porazu. A zatim, molim vas pogledajte paragraf 81, gde na sastanku vas trojice, u Kadrijevićevoj kući optuženi: "Vojska mora da brani buduće granice Jugoslavije" i te su granice identifikovane. Da li biste bili ljubazni, gospodine Joviću, da se sada vratite na paragraf

48, za Pretresno veće u verziji na engleskoj to je na strani 14, a reč je o belešci od 18. januara 1991. godine. Gospodine Joviću, na dnu paragrafa 48 ste pitali optuženog direktno da li želi da se oružje uzme silom, nego da nam ga predaju dobrovoljno. "Pitam ga", početak citata: "Pitam ga direktno da li želi krvoproliće za stvar koju možda možemo da rešimo mirnim putem. Po njegovom mišljenju, to nije rešenje", kraj citata, a onda istog tog dana u paragrafu 49 pominje se sporazum, citat: "Sporazum mene i Mesića je propao tri dana kasnije", kraj citata. "Hrvati su slagali, nisu predali oružje, Milošević misli da je to odlično, smatra da treba da usvojimo otepljenje Hrvatske, s tim da se Krajina vojno drži", kraj citata. Zatim paragraf 52, nekoliko redova na sredini paragrafa, optuženi "je razočaran rezultatima sednice Predsedništva, ne uklapa mu se u zamisao o kojoj mi ne možemo govoriti telefonom, jer kaže on - Kad vojska jednom pokrije srpske teritorije u Hrvatskoj, mi se više ne bojimo raspleta jugoslovenske krize", kraj citata. Da li biste bili ljubazni da se sada vratite na paragraf 47, u verziji na engleskom je to strana 13. Pri kraju paragrafa 47 nije jasno, ali se čini da je to rekao Kadijević, početak citata: "Krv ćemo prolivati ako drugačije ne bude moglo samo za teritorije gde žive oni narodi koji žele da ostanu u Jugoslaviji", kraj citata. Pretresno veće će se sada vratiti na stranu 12, pogledajte na vrh strane, a to je kraj vašeg paragrafa 42 gospodine Jović, gde vi kažete da "simboli četništva i ustaštva i drugih poraženih snaga kolaboracije iz Drugog svetskog rata neskriveni su od javnosti. Talas mržnje i nacionalnih predrasuda preti da nas vrati u krvavu prošlost", kraj citata. Ovo neće da potraje previše dugo. Molim da se sada vratite na stranu 7, to je vaš paragraf 24, gospodine Joviću ...

SUDIJA MEJ: Gospodine Najš, ja mislim da ovo nije fer prema svedoku. Ovo su argumenti koje vi pokušavate da iznesete pred svedoka, i osim toga i to da ih stavite u usta svedoku i mislim da to uzima previše vremena.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, časni Sude. Mogu li da postavim pitanje bez obzira na ove reference, na pozivanje na pasuse koji mogu da pomognu Pretresnom veću. Zato bih molio da sada idemo direktno na pasus 10, strana 3. Vidimo da mnogo pre nego što je izbilo nasilje 1989. godine, a to se pominje u paragrafu 10, vi ste zabeležili sledeće, negde na sredini paragrafa: "Tako sam mislio zato što Srbi žive u skoro svim krajevima Jugoslavije i šta sam smatrao da bi u slučaju raspada Jugoslavije, veliki deo srpskog življa morao da ostane van granica Srbije, sem ako se silom ne bi izborilo za druga-

čije rešenje", kraj citata. Sledeće pitanje oko koga bih želeo da pomognete Pretresnom veću je: da li je i u kom stepenu je priznato ...

SUDIJA MEJ: Dozvolite da zastupnik Tužilaštva završi svoje pitanje, a onda vi možete da uložite prigovor.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U kom stepenu je prihvaćena upotreba sile, vojne sile, kao jedino rešenje za političke probleme?

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću. Šta je vaš prigovor?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Mislim da gospodin Najs citira ovo tačku 10 izjave svedoka nekorektno prema svedoku, jer stavlja kraj citata posle reči "sem ako se silom ne bi izborilo za drugačije rešenje", a sledeća rečenica glasi: "Bojao sam se genocida nad Srbima u slučaju da postanu nacionalne manjine, naročito u Hrvatskoj. Srpsko pitanje nije bilo lako rešiti. Postojao je objektivni rizik od građanskog rata za ponovnu podelu Jugoslavije" i tako dalje. Poenta je ...

SUDIJA MEJ: Da. Sačekajte trenutak. Svedok je sada čuo ostatak citata. On je to mogao i sam da pročita. Sada možete da odgovorite na pitanje.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ako se radi o ovom pitanju u odnosu na paragraf 10, ja ću odgovoriti, ali moram da kažem, da upozorim, da sam ja u ovoj svojoj izjavi naglasio da su i ovi citati kakvi su u celini dati izvod iz knjige i da nisu potpuno reprezentativni. E sada, uzimamo rečenicu iz ovog citata, a ne uzimamo u obzir ceo citat, onda to izaziva veliku raspravu i objašnjavanje. Zato ja molim Sud da bez obzira o kom, o kojoj rečenici Tužilaštvo mene pita i ako ja ne uspem da pročitam ceo ovaj tekst zbog kratkoće vremena i razjasnim sve, da ipak mora da se uzme u obzir ceo citat, a i knjigu šire u kontekstu u kome je ovaj citat uziman. A sada ću da se vratim na ovo pitanje pod tačkom 10. Pa vrlo sam jasno rekao da ako, da je naš suštinski interes u Srbiji bio da opstane Jugoslavija, zato što srpski narod živi u skoro svim republikama. I ako dođe do raspada Jugoslavije, postoji velika opasnost da veliki deo srpskog naroda ostane van svoje matice. A imajući istoriju našu, naročito iz vremena Drugog svetskog rata, srpski narod je tamo bio desetkovan. Ne desetkovan, nego je od oko tri miliona, jedan milion uništen, i da postoji velika opasnost egzodusa prema Srbiji, koji mi ne možemo da izdržimo. Naravno, postoji velika, prva je opasnost da im se sva prava tamo oduzmu, ona

koja su već stekli koja imaju po Ustavu Hrvatske i Bosne i pošto to verovatno bi dovelo do nesloge, do nesaglasnosti srpskog naroda u tim krajevima, izazvalo bi sukobe za njihova prava. Eto to je to šta, o čemu sam ja govorio. Na žalost, rekao sam da postoje objektivni rizik da njihova prava budu ugrožena i da oni budu opet otuda proganjani ili uništavani i rekao sam na kraju, na žalost, moja strahovanja su se u mnogome obistinila. Kao što znate, izbio je građanski rat i preko 250.000 ljudi iz Hrvatske je prognano u Srbiju. A to da sam procenio da će rat biti verovatno neminovan, na žalost je procena bila tačna. Ne što smo mi želeli, nego što je to procena bila.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Drugo opšte pitanje koje ću da postavim bez referenci i pozivanja na pasuse i strane, da bismo uštedeli na vremenu, ali to mogu da učinim ako Pretresno veće bude želelo. Možete li da pomognete Pretresnom veću u vezi sa različitim filozofskim osnovama za negiranje prava kosovskim Albancima da se otcepe na području gde su oni bili većina, a pripremanje da se za Srbe u Hrvatskoj, a kasnije i u Bosni, ali u Hrvatskoj u periodu kada ste vi bili, kad je bio vaš mandat, dakle tamo gde su Srbi bili lokalna većina, pripreme da preuzmu vlast u tim područjima, kao što je bila Istočna Slavonija, područje zapadno od Drine, Dubrovnik, čak i dakle područja gde Srbi nisu bili u većini. Možete li da nam objasnite koje je bilo glavno filozofsko uporište za opravdavanje ova tri različita pristupa?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa tu nema filozofskog uporišta, tu ima ustavnog uporišta. Jednostavno Albanci na Kosovu i Metohiji i Albanci u Srbiji uopšte, su nacionalna manjina, jer imaju svoju matičnu državu, Albaniju (Albania). Ni jednom narodu na svetu, koliko ja znam, nije dato da ima dve države. Za to nema razloga. Ako živi delimično u drugim državama, onda ima tretman nacionalne manjine, a ima, ovaj, ima svoju matičnu državu. Albanci su u Srbiji imali posebnu autonomiju, odnosno Kosovo i Metohija su bili posebna autonomija, gde su pretežno živeli Albanci sa ogromnim pravima koja su se približavala pravima republike. Što se tiče Hrvatske i Bosne i Hercegovine, to su dve republike u Jugoslaviji, koje su jedine imale više nacija, kao ustavotvornih nacija. Slovenija, Srbija i Makedonija i Crna Gora su republike gde je jedna nacija i više nacionalnih manjina. Hrvatska i Bosna i Hercegovina su republike gde dve nacije, odnosno tri nacije po Ustavu čine republiku. A u Ustavu Hrvatske je pisalo: "Hrvatska je država hrvatskog i srpskog naroda". U Ustavu Bosne i Hercegovine je pisalo: "Bosna i Hercegovina je država srpskog, hrvatskog i muslimanskog naroda". Oni su se sada prekrstili u Bošnjake. I tako su bila i njihova prava definisana ne samo u Ustavu,

nego skroz do poslednjega detalja u, u, u vlasti. Tako da su Srbi na teritorijama gde su oni imali svoju većinu u opštinama, kasnije su Ujedinjene nacije (United Nations) proglasile nekih 24, čini mi se, opštine koje, gde Srbi imaju većinu i imali su većinu u tim opštinama, imali su vlast u tim opštinama. Naravno, učestvovali su tu i Hrvati koji su, koji su živeli na tom području, ali u srazmernom broju. Imali su svoje zastupnike u hrvatskom parlamentu, srazmerno broju, ovaj, poslanika i tako dalje. Dakle, samim tim što su Srbi i Hrvati, a u Bosni i Muslimani, bili konstitutivni elementi te države, oni su imali ista prava. I sada se vraćam na odredbe Ustava koji kaže da pravo na samoopredeljenje je neprikosnovenno i pripada republikama i narodima. Podrazumeva se narodima u republikama. Nikada nije rečeno da srpski narod u celoj Jugoslaviji sada može da raspiše neki referendum pa da se on odvoji, kao ceo narod. Ne, u republici može biti raspisan referendum, tamo gde je jedan narod i više nacionalnosti, jedan je referendum. Tamo gde su dva naroda, dva su referenduma, tamo gde su tri naroda, tri su referenduma, a onda ako postoji razlika, oni se moraju usaglašavati da bi živeli zajedno. Moraju naći zajedničko rešenje. To je osnova, ustavna osnova i ta ustavna osnova nije došla slučajno. To je rezultat istorijskog razvoja naše zemlje, koji su, taj su rezultat prihvatili svi jugoslovenski narodi. Na drugi način je veliko pitanje ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, gospodine Joviću. To verovatno može da se identifikuje, ali ono šta ostaje kao deo moga pitanja je nametanje srpske vlasti u područjima gde Srbi nisu bili većina, već manjina. Možda možete da nam date neki primer i da date koje je filozofsko ili političko uporište za, recimo, vaše mišljenje kada je reč o Dubrovniku?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne postoji nikakav dokaz da je ikada Srbija pokušala ili nametnula srpsku vlast u Dubrovniku. To je apsolutno netačno. Ja bih vas molio da mi kažete kada je to bilo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Neću više da postavljam pitanja u vezi sa tim. Moje poslednje pitanje, pošto shvatam da nam vreme ističe, ali mislim da je važno da se postavi ovo pitanje. Gospodine Joviću, vi znate da je gospodin Marković čovek protiv kojeg ste vi, kao što je to jasno iz vaše izjave, pisali anonimne članke u novinama. Dolazio je ovde i svedočio. Vi ste ga kritikovali u ovom dokumentu koji je pred nama. Da li je on bio čovek za mir i možete li da nam u jednoj rečenici kažete zašto ste ga kritikovali? Dakle, zašto je vaše rukovodstvo kritikovalo gospodina Markovića?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa gospodin Marković je bio predsednik Saveznog izvršnog veća u čijoj je nadležnosti bila ekonomska politika, pre svega, finansijska, dakle, sve ono šta se tiče ekonomije. Po našem mišljenju, on je vodio ekonomsku politiku u nekim delovima koja je direktno u sukobu sa interesom Srbije, a imala je i politički cilj da sruši srpsko rukovodstvo. Ja ću vam navesti par primera, obzirom da je to veoma složena materija. On je izvršio, načinio jedan program stabilizacije po kome su cene proizvoda koji se proizvode u Srbiji, a prodaju po celoj Jugoslaviji, pre svega energetika, dakle, električna energija i poljoprivredni proizvodi, oni su, te su cene ograničene od strane države na toliko niskom nivou da ne mogu da ostvare nikakvu akumulaciju, čak imaju gubitke, ali snabdevaju celu Jugoslaviju. Sa druge strane, pustio je slobodno formiranje cena svih onih proizvoda koje proizvode druge republike i koji se i u Srbiji naravno prodaju. Na taj način je, naravno, oštećena Srbija i ona to vrlo teško, nije to mogla lako da prihvati. Druga stvar, Srbija je bila vrlo veliki izvoznik u Sovjetski, bivši Sovjetski Savez (USSR, Union of Soviet Socialist Republics). Bile su i druge republike, ali je Srbija bila najveći izvoznik. Mehanizam tog izvoza bio je takav da je država podržavala da kada se neka roba izveze u Sovjetski Savez, postojao je jedan fond, državni, iz koga se odmah vrši isplata toga novca, isplata tih potraživanja, a naplaćuje se, vraća se novac u taj fond kada se ruska roba koja dođe u Jugoslaviju, a otuda je država uzimala gas, naftu i druge stvari proda, pa se onda taj novac vraća u taj državni fond ...

TUŽILAC NAJS: Moram da vas prekinem. On nam je o tome govorio. Govorio nam je šta je radio u vezi s tim. Časni Sude, vidim koliko je sati. Ja bih mogao da nastavim da pokrećem interesantna pitanja sa svedokom, međutim ovde ću da se zaustavim.

SUDIJA MEJ: U redu. Izvolite, gospodine Miloševiću.

SVEDOK JOVIĆ: Hvala vam lepo, ali ste me zaustavili upravo kada sam hteo samo još jednu rečenicu da kažem. Ako dozvoli Sud, mi smo morali da zaustavimo izvoz u Rusiju (Russia), zato što je on zaustavio taj mehanizam, pa je rekao: "Samo kad se naplati možete onda primiti novac", i tako redom. Bilo je niz stvari i zbog toga smo mi smatrali da on radi protiv naše privrede i protiv srpskog rukovodstva. Hvala vam lepo.

SUDIJA MEJ: Da, hvala vam. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pre nego što počnem unakrsno ispitivanje, gospodine Mej (May), gospodine Kvon (Kwon), gospodine Robinson (Robinson), ja sam dobio vašu odluku u nedelju gde ste gospodinu Najsu ograničili do dva sata, meni do šest sati i amikusima do jedan sat. Kako se može videti, gospodin Najs je juče potrošio ne dva sata, nego dve sednice, a danas 55 minuta. Pretpostavljam da to ima proporcionalno i adekvatno proširenje i mog vremena, pa bih vas najljubaznije zamolio da to imate u vidu.

SUDIJA MEJ: Imaćemo to u vidu, ali ste takođe čuli da smo rekli da ćemo dozvoliti Tužilaštvu više vremena zbog našeg zahteva da se Tužilaštvo bavi uživo delom svedočenja, a drugo, zbog novog materijala koji je uveden putem ovog svedoka. Mi ćemo da imamo na umu vaš zahtev, ali ja mislim da je šest sati više nego dovoljno da se pozabavite ovim unakrsnim ispitivanjem i takođe ćemo imati na umu to, da želimo da završimo sa ovim svedočenjem ove nedelje. Imamo na raspolaganju dva dana ili tačnije dan i po. Takođe ćemo da razmotrimo mogućnost da danas radimo nešto duže poslepodne, kako bismo mogli da uklopimo u to više vremena. Izvolite.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto je vreme ograničeno, a ima veoma mnogo stvari koje su ovde pokretane, a o kojima, pretpostavljam da ti možeš objektivno da svedочиš Boro, iz vremena u kome si bio na najvišim političkim funkcijama i u Srbiji i u Jugoslaviji. Ja ću nastojati da postavljam zaista što kraće mogu pitanja, a molim te da na to odgovaraš u meri u kojoj smatraš da je neophodno da se da objašnjenje. Ovde je glavna, kako bih rekao, od ovog, od ove lažne tužbe, tvrdnja kako smo mi, odnosno, u ovom slučaju ja, jer ja ovde sedim, ali svakao i drugi članovi rukovodstva, vrh države, imao nekakav koncept Velike Srbije, pa molim sasvim decidan odgovor na to pitanje. Da li je tačno da je to jedna najobičnija izmišljotina da je političko rukovodstvo Srbije i Jugoslavije imalo nekakav koncept Velike Srbije, odnosno da li je tačno da nikada ni političko, političko rukovodstvo Srbije, ni političko rukovodstvo Jugoslavije nije imalo koncept Velike Srbije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To je tačno. Da smo mi imali tri koncepta u toku čitavog perioda koji su adaptirani prema situaciji. Prvi je koncept bio sačuvati Jugoslaviju, što nismo uspeli ustavnim promenama. Drugi koncept je bio, ako se mora raspasti Jugoslavija, primeniti pravo naroda na samoopredelenje, dakle, referendumi svuda i kako se narod izjasni. Kada i to nije

prihvaćeno, treći je koncept bio obezbediti ravnopravnost srpskoga naroda, kao i svih drugih naroda, tamo u tim republikama, koje ostaju van Jugoslavije. To je sve. Nikakav koncept drugi nije postojao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da je upravo isticanje te parole, inače ja sam ovde objašnjavao kako je to nastalo, još kao Austrougarska (Austro-Hungary) tvorevina posle aneksije Bosne i Hercegovine, kada je sve šta je srpsko nazivano velikosrpsko, da je isticanje parole da je srpski narod težio stvaranju nekakve Velike Srbije služilo kao paravan da se što lakše sprovedu, u suštini separatističke tendencije i planovi o razbijanju Jugoslavije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To istoričari treba da kažu. Oni su to i rekli u suštini. Oni su rekli kako je nastala ta teorija o Velikoj Srbiji, to je verovatno tačno i to je njihova stvar, a što se tiče rasturanja Jugoslavije, poznato je, bar onoliko koliko je meni poznato, poznata je istorijska težnja hrvatskog i slovenačkog naroda da stvore nezavisne države, još od perioda raspada Austrougarske, šta tada nije uspelo, jer su njih ugurali u tu zajedničku državu, ali oni su i u toku čitavog perioda Jugoslavije, nove te Jugoslavije, stvorene posle Drugog, stvorene posle Prvog svetskog rata, stalno težili da povećavaju svoju samostalnost i to su uspevali stalnim ustavnim promenama, dok 1974. godine u Ustavu iste godine nije, nisu uspevali da napišu takve odredbe, koje su im praktično omogućile da nekažnjeno izađu iz Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali kada su ulazili u Jugoslaviju posle Prvog svetskog rata, zajedno su ušli Slovenci, Hrvati i Srbi iz područja poražene Austrougarske monarhije. I to je bila ona ideja američkog predsednika Vilsona (Woodrow Wilson) da im se dozvoli pravo na samoopredeljenje, i oni su to svoje pravo na samoopredeljenje saopštili, dakle, Hrvati, Slovenci i Srbi iz bivše Austrougarske su se ujedinili sa Srbijom i stvorena je Jugoslavija, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, oni su ravnopravno pristupili u Jugoslaviju, a kad su izlazili iz Jugoslavije, onda je jednostavno obrisano pravo srpskog naroda, koji je zajedno s njima pristupio Jugoslaviji, a koji je onda živeo pre Prvog svetskog rata i do kraja Prvog svetskog rata na prostorima bivše Austrougarske, je l' to tačno?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa tačno je. To je bio prostor bivše Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Vojvodine. Na svim tim prostorima živeli su i Srbi i Hrvati i Slovenci, naravno Slovenci uglavnom u sadašnjoj Sloveniji. Granica među njima nije bila povučena kada su pripojeni u Jugoslaviju i oni su ušli kao jedna država Hrvata, Srba i Slovenaca i priključili se Kraljevini Srbiji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, da sumiramo ovo pitanje Velike Srbije. Da li je tačno da ni jedan od političara, niti bilo koji politički organ Srbije ili Jugoslavije nikada nije istupio sa idejom, niti planom o stvaranju Velike Srbije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Tačno je. Nije nikada istupio. To nije bio interes, nije bio interes srpskog naroda.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Je li tačno da je naš principijelan stav u čitavoj jugoslovenskoj krizi, bez obzira da li se odnosi na ove tvoje varijante koje si na početku navodio, samoopredeljenje ili ravnopravnost, jer se to svodi na isto, naš principijelan stav uvek bio da srpski narod bude ravnopravan i slobodan tamo gde živi i da ništa ni više ni manje od toga niko u Srbiji niti u Jugoslaviji nije zahtevao?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ja ću nastojati da idem što brže mogu, ali da počnemo od Kosova. Ti si juče pomenuo da si jedno vreme pre izbora za člana Predsedništva SFRJ iz Srbije, bio predsednik Narodne skupštine Srbije, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Upravo u to vreme kada si bio predsednik Narodne skupštine Srbije, došlo je i do donošenja, donošenja ustavnih amandmana kojima je došlo do promena u Srbiji i do promena koje su se ticale Kosova i Vojvodine, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ti si bio i predsednik komisije koja je radila na tim ustavnim promenama, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Prema tome pretpostavljam da ne možemo reći da postoji bilo ko ko bi bio kompetentniji da daje političko-pravne sudove o tim događajima, političke pre svega, a svakako i pravne, s obzirom da se radilo o ustavnoj materiji i radu komisije na čijem si čelu ti bio i skupštine koja je o tome odlučivala, na čijem si čelu ti bio, je l' tako, Boro?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ima i kompetentnijih verovatno, ali ja ću reći sve šta znam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Je li tačno da su Vojvodina i, evo ja ću samo, može, može odgovor svaki da bude, samo da ili ne? Ako odgovara, naravno, ja ne insistiram na tome da bude bez objašnjenja. Da li je tačno da su Vojvodina i Kosovo i Metohija imale autonomiju još od Ustava iz 1946. godine, s tim što je po tom Ustavu Vojvodina imala karakter autonomne pokrajine sa nešto većim stepenom, a Kosovo i Metohija niži status, odnosno bio je autonomna oblast?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je li tačno da je Ustavom iz 1963. godine status Vojvodine i Kosova i Metohije izjednačen?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da su već po ustavu iz 1963. godine Vojvodina i Kosovo stekle najveću moguću autonomiju, kakva nigde u svetu nije imala premca?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa to ne mogu da kažem, jer ne poznajem šta se sve u svetu dešavalo, ali imali su veliku autonomiju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je tačno da je kroz dalji proces ustavnih promena s početka sedamdesetih godina, okončan donošenjem ustava koji 1974. godine taj položaj pokrajina dignut do do tada, ni u teoriji, ni u praksi poznatog nivoa, prema kome su one konstitutivni, znači socijalističke autonomne pokrajine, konstitutivni elementi Federacije i prema kome se Republika Srbija, čiji su oni deo, nalazi zapravo pod njihovim tutorstvom?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno. Već 1971. godine su doneti ustavni amandmani, koji su autonomijama dali sve nadležnosti koje i republike imaju, izuzev nekih ovako kao što su grb, zastava i tako dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali upravo, upravo ja želim da sad bude jasno svima onima koji ovo prate, da je to šta je napravljeno, bilo u suprotnosti i sa samim Ustavom Jugoslavije, a i sa samim Ustavom Srbije. Evo, postaviću to kroz nekoliko pitanja. Da li je tačno da je Ustav SFRJ iz 1974. godine, znači upravo taj ustav koji daje taj najviši stepen autonomije, u članovima 1 i 2 predviđao da je SFRJ sastavljena od šest socijalističkih republika, pominju se i dve socijalističke autonomne pokrajine, pri čemu se naglašava da su te dve pokrajine sastavni deo Socijalističke Republike Srbije, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je član 3 Ustava SFRJ glasio: "Socijalistička Republika", tu se ne pominju Pokrajine naravno, nego definicija Socijalističke Republike, "Socijalistička Republika je država zasnovana na suverenosti naroda i na vlatsi i samoupravljanu radničke klase i svih radnih ljudi i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana, ravnopravnih naroda i narodnosti". Da li ti je to poznato?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je poznato da je i Ustav Srbije na sličan način definisao republiku?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kao državu zasnovanu na suverenosti naroda i vlasti i tako dalje. Da li svaka država podrazumeva postojanje vlasti koja se preko odgovarajućih organa vrši na čitavom njenom prostoru?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Trebalo bi tako da bude. U našem slučaju nije bilo tako.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, vi ste nešto ranije tražili od svedoka da on potvrdi da je ono šta je bilo urađeno bilo suprotno Ustavu Jugoslavije i Srbije. Da li biste molim vas da pojasnite ili da tražite od svedoka šta je to bilo suprotno?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja kažem, a potvrđujem kroz ova pitanja i odgovore koje daje svedok da je taj stepen autonomije, koji je dat pokrajinama, bio u kontradikciji sa samim slovom ustava, odnosno taj ustav je bio u kontradikciji sa samim sobom. Jer ako u članu 3 koji sam sad citirao, a gospodin

Jović potvrdio, kaže da je socijalistička republika, znači republika je država. A istovremeno se drugim aktima rešava takav stepen autonomije da poništava činjenicu da je to država, da je to u kontradikciji samo sa sobom. Zato sam i postavio pitanje da li svaka država podrazumeva postojanje vlasti koja se preko odgovarajućih organa vrši na čitavom njenom prostoru. Gospodin Jović je odgovorio da, samo što u ovom slučaju to nije tako. A vi kao pravnik, gospodine Robinson, dobro znate da valjda država podrazumeva postojanje vlasti koje sprovodi na svom prostoru. Mogu li da nastavim s pitanjima?

SUDIJA ROBINSON: Da, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Robinson. Da li je tačno da organi Srbije nisu praktično imali nikakva ovlašćenja na prostoru pokrajina, jer hijerarhija je organa završavala na nivou pokrajina?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa nisu imali pravo organi republike na nivou pokrajina, ali ni građani pokrajine nisu imali pravo bilo kako, bilo kakvu mogućnost da svoje pravo ostvaruju u republici, na primer nisu mogli da se žale republičkim sudovima ukoliko budu osuđeni na Kosovu za nešto što oni smatraju da ne, da, da nisu, da nije u redu ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle ...

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Prekid je bio stvarno vrlo veliki.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Dakle, tačno je to da je i hijerarhija pravosudnih organa završavana na nivou vrhovnih sudova pokrajina, a ne na nivou Vrhovnog suda Srbije, čija se jurisdikcija čak nije protezala na, na područje pokrajine, je li tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Što je najteže bilo, izvinjavam se, republika nije mogla ni da promeni, ni da donese svoj Ustav bez saglasnosti pokrajina, a pokrajine su mogle sve svoje pravne akte, uključujući i statutarne i ustavne odredbe da donose bez saglasnosti republike, šta je bio najveći *nonsense*.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, zar ovi navedeni primeri, dakle, ja sam ih uzeo samo nekoliko, jer je vreme ograničeno, ne potvrđuju jasno da su konkretna institucionalna rešenja iz Ustava Srbije iz 1974. godine bila u drastičnoj suprotnosti sa odredbama samog tog Ustava i sa odredbama SFRJ, koje su definisale status republike i Republike Srbije i status republike uopšte. Jer se kaže socijalistička republika je država, je li tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da je Srbija po vlastitom ustavu bila obavezna da štiti prava svih svojih građana?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa da li je očigledno da ona tu svoju obavezu nije bila u mogućnosti da ispunjava na prostoru pokrajina, jer na tom prostoru nije imala nikakvih institucionalnih mehanizama. Ni upravnih, ni sudskih, ni bilo kojih drugih, je li tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, na prostoru pokrajina Srbija je bila potpuno obespravljena iako su po ustavu i Srbije i Jugoslavije obe pokrajine deo Srbije, je li tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Srbija je imala obavezu, ustavnu obavezu da se stara o svim svojim građanima. Njoj je u istom tome propisu ta obaveza praktično uskaračena, je li tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A opet s druge strane, svi građani Srbije i svi građani Jugoslavije su po saveznom i republičkom ustavu bili ravnopravni, je li tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Je li potpuno jasno da je ovaj princip ravnopravnosti u svakom slučaju stariji od svake administrativne podele, bio potpuno ugrožen i narušen?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa zato smo i morali da menjamo Ustav, ali ne zbog toga što je tako pisalo, nego zbog toga što se u praksi pokazalo da to stvara nepremostive teškoće, jer u Vojvodini nismo imali takvih problema, ali na Kosovu je bilo mnogo problema, gde građani nisu mogli da dobiju svoju zaštitu unutar organa Kosova i tražili su zaštitu od republike, našta ona nije imala pravo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Doći ćemo i na to. Da li je tačno da je autonomni status i Vojvodini i Kosovu i Metohiji dat radi izvesnih specifičnosti, nacionalnih, istorijskih, kulturnih i tako dalje, jer je tu jedna mešavina je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sada, da li je tačno da je samo uzak krug zakona prema Ustavu iz 1974. godine važio za celu republiku, dok je ogromna većina zakona donošena odvojeno za svaku pokrajinu i za ono šta se zvalo uža Srbija, šta nikad ustavno nije bilo definisano?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, bila su ta tri zakonodavstva praktično, koja nisu baš jedna sa drugim ni koordinirala uvek.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da ta rasparčanost i usitnjenost na legislativnom planu, nije imala nikakve veze sa specifičnostima pokrajina zbog kojih su one dobile autonomni status?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa sada ja baš ne bi mogao da tvrdim da nije imalo nikakve veze, a moglo je imati veze ukoliko se radilo o, recimo, obrazovanju koje može biti specifično ili ako se radilo o nekim pitanjima koja bi se morala nešto drugačije regulisati zbog nacionalnog sastava, ali uglavnom u onim elementarnim stvarima nije, nije bilo razloga da budu različiti. Na primer, krivični zakon bi morao biti svuda isti. Oni su imali drukčije, posebne krivične zakone, pa ono što je po Krivičnom zakonu Srbije za kažnjavanje, po krivičnom zakonu pokrajine, nije. I možete napraviti tamo šta god hoćete, neće ih kazniti a po našem zakonu to je kažnjivo. To je nemoguće u jednoj državi tako držati.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je više nego očigledno da je ovakva legislativna razdvojenost bila dovedena do potpunog apsurdna, koji je anulirao ustavnu definiciju Srbije kao države?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ozbiljno je doveo u pitanje postojanje Srbije kao države, a isto tako je doveo u pitanje ravnopravnost Srbije sa drugim republikama, koje takve probleme nisu imale.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li sve ovo govori rečito o tome da su ustavne promene 1989. godine bile neophodne da bi se odredbe republičkog ustava dovele u sklad sa odredbama saveznog ustava i da bi se međusobno uskladili i odredbe samog republičkog uUstava? Jer te odredbe

su bile u međusobnoj koliziji, i jedini način da se ta kolizija otkloni, bile su te promene. Evo ja ću da uzmem, pre nego što mi odgovorite, ovo je tvoja knjiga "Datum za istoriju", pošto osim ove dve knjige, ja ću inače, gospodo, da tražim da se i ove knjige uvedu uz ove dve koje je uveo gospodin Najs, i ove dve knjige gospodina Jovića. Ovo je knjiga "Datum za istoriju" i na 144 strani, ja citiram, naime slažem se s tim citatom, ali je to argument koji želim da komentarišem: "Stvari postaju daleko jasnije kada se imaju u vidu primedbe na predlog amandmana 33 koji ...

SUDIJA MEJ: Molim vas da usporite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, preskočiću deo: "Naime, ovim amandmanom preciziraju se zakonodavna ovlašćenja republike na celoj teritoriji, posebno u oblasti narodne odbrane, unutrašnjih poslova, međunarodnih odnosa", ovde se međunarodni, da ne bi u prevodu bilo greške, podrazumeva spoljno-politički, a ne međunacionalni, znači "međunarodnih odnosa, krivično-pravne zaštite, svojinsko-pravnih odnosa, jedinstvene zaštite najvažnijih društvenih vrednosti i tako dalje, sa težnjom da se ta pitanja precizno iskažu u skladu sa ustavnim položajem i pravima i dužnostima Srbije, kao i u skladu sa položajem i pravima pokrajina, odnosno da se bez upotrebe dvosmislenih izraza jasno izrazi koja se suverena prava u pojednim oblastima ostvaruju u Republici kao državi". To je citat sa strane 144 ove, ovde bi bilo, kad bi mi imali vremena, mnogo veoma korisnih citata, da svakome bude jasno šta se u stvari dešavalo. Ali je li jasno dakle, da su te ustavne promene bila nužnost koju je koju je život nametnuo, upravo pokazujući u kakvoj je i kolikog stepena bila ta kolizija u različitim ustavnim normama unutar samog ustava i u odnosu na odredbe saveznog i republičkog ustava, je li tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Dozvolite da kažem dve stvari. Prva je stvar da je takvo stanje omogućilo onim snagama na Kosovu koje su želele etnički čisto Kosovo, a uvek ih je bilo u poslednjih 100 godina. Nije to karakteristika samo perioda kad smo mi bili na vlasti da pošto je definitivno zakonsko pravo u njihovim rukama, da to i zloupotrebe, da stvore raspoloženje kod srpskog naroda da beži sa tog prostora, i egzodus je bio masovan. Desetine i desetine hiljada ljudi je bežalo prema Srbiji i to je izazvalo vrlo velike političke probleme i pritisak na Srbiju da se ta pitanja reše. Srbija je to pitanje postavila pred Jugoslavijom i u Jugoslaviji su vođene velike rasprave i izvršena je promena Ustava Jugoslavije u nekim delovima. U 1988. godini, na

osnovu velike rasprave na centralnom komitetu i na drugim mestima koje su omogućile Srbiji da prilagodi odredbe svoga Ustava, kako bi se te nelogičnosti uklonile. Dakle, prvo je promenjen Ustav Jugoslavije onoliko koliko je bilo nepohodno da bi Srbija mogla bez sukoba sa Ustavom Jugoslavije da izvrši promene, a onda su izvršene ustavne promene u Srbiji na način da su se sa njima saglasile i skupštine autonomnih pokrajina. To je jedna činjenica. I u tim okolnostima autonomnim pokrajinama su ostala sva prava iz oblasti kulture, obrazovanja, informisanja, ljudskih prava i niza drugih stvari koje imaju, koje su, koje trebaju i mogu da imaju, izuzev policije, vojske, sudstva, krivičnog zakona, tužilaštva, dakle, čisto državnih funkcija. Eto, te su promene izvršene, uz saglasnost organa Jugoslavije i uz saglasnost skupština autonomnih pokrajina. Tada je, doduše, doneta i ustavna odredba da se ukida pravo autonomnih pokrajina da odobravaju republički ustav, jer je to pravno nemoguće da niža teritorijalna jedinica odobrava odluke više teritorijalne jedinice, šta je bio naš slučaj.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da ne bi bilo nejasno, celokupna struktura sudstva je ostala u pokrajinama ali nije više bila nezavisna, već je išlo do Vrhovnog suda Srbije ...

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Žalbe i tako dalje.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, svaki je građanin sada mogao na odluke suda u Kosovu da se žali sudu Srbije, što ranije nije mogao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da ono što je Ustavom iz 1974. godine bilo dato, u ovim prvim promenama Vojvodini i Kosovu kao konstitutivnim elementima federacije, i, i ostalo dalje posle tih promena?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da. Tu postoji često zabuna. Kosovo i Vojvodina tim ustavnim promenama u Srbiji 1989. godine apsolutno ni u čemu nisu dobile neke promene u odnosu na federaciju. Dakle, one su i dalje ostale konstitutivni elementi federacije, koji se sastojao u sledećem: imaju svoju delegaciju pokrajine, kao što imaju i republike i svoje poslanike, koji imaju ista prava, čak mogu da stave veto na svaku odluku savezne skupštine. Dakle, delegacija pokrajine može da stavi veto na svaku odluku skupštine, čak može i da stavi veto na predlog Srbije tamo, ako i na predlog svake druge, ovaj, republike. Drugo, oni su imali isto pravo u Predsedništvu Jugoslavije da imaju svog člana Predsedništva, kao što imaju i sve republike, i tako redom.

Dakle, ništa nije promenjeno što se toga tiče u ovaj, odnosima pokrajina i federacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je onda potpuno jasno da se uopšte ne može govoriti o tome da je ustavnim promenama, da su ustavnim promenama u Srbiji 1989. godine ukinute autonomne pokrajine?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne može se govoriti da su ukinute, može se govoriti da su im reducirana prava i to ona prava koja po prirodi su državna prava, nisu autonomna prava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali da tu budemo još precizniji, da li je reč isključivo o pravima koje imaju republike u Jugoslaviji?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa to jeste, samo što i ona prava koja su pokrajinama ostavljena, u drugim republikama pripadaju republikama, jer one nemaju pokrajine, ali da su kod nas mnoga prava prenetna na pokrajine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro. Sve je ostalo isto i u pogledu prava pokrajina da same uređuju svoje prihode i rashode, da imaju svoj budžet, da biraju svoje organe, dakle, sve što je u pogledu odnosa sa federacijom postojalo do promene Ustava Srbije 1989. godine ostalo je. I nastavljeno da se radi tako, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, pazite, pokrajine su imale svoju skupštinu, svoju vladu, svoje poreske prihode na koje republika nije uticala, svoj budžet i svoj odnos finansijski prema federaciji. Dakle, oni su u odnosu na Federaciju imale odnos kao što su sve republike imale. U tom pogledu, oni su ostali republika.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: S tim što, kada je u pitanju Kosovo, Kosovo je primalo veoma veliku materijalnu pomoć i iz fonda federacije i iz fonda Republike Srbije za razvoj nedovoljno razvijenih područja, sve vreme, je l' tako, Boro?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Najveću pomoć za razvoj u celoj Jugoslaviji dobijalo je, dobijalo je Kosovo i ta pomoć je, ta sredstva su formirana od svih republika iz cele Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I osim toga postojao je i fond Srbije za razvoj nedovoljno razvijenih područja unutar same Srbije, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, Srbija ima neke delove koji su isto tako nerazvijeni kao što je Kosovo i iz tog fonda su pomagani i ti delovi Srbije i samo Kosovo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ove promene su izvršene 1989. godine. Da ne idemo u mnogo dalju prošlost, je li ti poznato kakve su bile demonstracije i nasilje na Kosovu od strane albanskih separatista već 1980. i 1981. godine?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Naravno, Ustav od 1974. godine, kao što je sada rečeno, dao je autonomnim pokrajinama prava koja su se malo razlikovala od prava republika, samo što nisu bile republike i što nisu imale ono pravo na oцепljenje. Republike su jedino imale pravo, naravno i narodi i republike na oцепljenje. Godine 1980. i 1981. godine već su Albanci, oni koji su separatistički bili nastrojani, skoro pobune podigli, mi smo to nazivali demonstracijama, u suštini to je bila pobuna, sa parolom "Kosovo-Republika" (Kosova Republike). Dakle, već tada oni nisu bili zadovoljni sa tim odredbama Ustava iako su te odredbe bile, takoreći, jedinstvene u svetu za jednu ili za pokrajine. Te su demonstracije trajale skoro dve godine i jedva su suzbijene i to uz intervenciju države da budu zabranjene.

SUDIJA MEJ: Sad ćemo da napravimo pauzu, čini se da je ovo prikladan trenutak za pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, daleko od toga da želim da vi dalje produžavate izvođenje dokaza dodatnim svedocima, ali samo unakrsno ispitivanje pokreće jedno pitanje. Reč je o ustavnom ekspertu i to je pitanje kojim smo se već ranije bavili. Recite nam da li ste vi ostvarili neki napredak u vezi sa pribavljanjem, dovođenjem takvog veštaka?

TUŽILAC NAJS: Pa do sada nam se javlja isti problem. Razmišljao sam o tome da vam dam spisak ljudi sa kojima smo u kontaktu i teškoća na koje nailazimo. Članovi mog tima se time bave poslednjih nekoliko nedelja i zaista nam nije lako.

SUDIJA ROBINSON: Teško je shvatiti da u zemlji kao što je Jugoslavija sa tako mnogo institucija i obrazovanih ljudi nije moguće naći takvu osobu.

TUŽILAC NAJS: Pa časni Sude, potrebno je naći nekoga ko će biti nezavisan i ko će takođe imati *meritum* vredan vaše pažnje. Mi ne možemo bilo koga da dovedemo, a na tom nivou mi još uvek nailazimo na oklevanje, koje sam ja ranije pominjao. Mi imamo jednog ili dva kandidata, ali kod svakog od njih postoji jedan problem koji nas dovodi u nezgodnu situaciju. Možda kasnije tokom dana ja ću da uložim jedan pisani podnesak tako da shvatite o kakvoj vrsti dokaza je reč, kakvi su nam potrebni.

SUDIJA ROBINSON: Ja to shvatam, ali vas podstičem da to uradite što pre jer nam je potreban taj kontekst, i potrebno nam je da to shvatimo.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ako mogu da budem od pomoći u vezi sa ovim šta je gospodin Robinson sada pokrenuo. Mislim da bi vam dovoljno bilo, s obzirom da ste pravnici, da pročitate ustave i Srbije i Jugoslavije od 1974. godine i ove ustavne promene, pa ćete videti da je upravo ono šta tvrdim, a što svedok potvrđuje, sasvim tačno. A osim toga, ja sam tražio da se uvede ova knjiga gospodina Jovića ...

SUDIJA MEJ: Da. Samo trenutak da se pozabavimo knjigom. Kako se zove knjiga? Možete li da nas podsetite?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To je knjiga koju je napisao gospodin Borislav Jović i zove se "Datum za istoriju" i odnosi se na aktivnost vezanu za donošenje ustavnih amandmana kojom se ova druga strana bavi na jedan iskrivljen način, a pisana je sasvim autentično iz onog vremena ...

SUDIJA MEJ: Da li imate datum kada je izdata ta knjiga?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Sad ću pokušati da ga nađem negde, ako ga nema na početku, verovatno je onda na kraju ...

SVEDOK JOVIĆ: Na drugoj strani negde.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Beograd, 1989. godine.

SUDIJA MEJ: Da li imate prigovora na to, gospodine Najš?

TUŽILAC NAJS: Nisam čitao, nemam prigovora. Trebalo bi da se prevede. Možda će nam biti potrebna pomoć Pretresnog veća putem Sekretarijata (Registry) da dobijemo prevod što pre ukoliko ne postoji engleska verzija te knjige.

SUDIJA ROBINSON: Molim sledeći "D" broj.

sekretar: D 217.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Mogu li da nastavim, gospodine Mej?

SUDIJA MEJ: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li su dakle, od početka osamdesetih godina nastajali ogromni problemi koji su se izrodili u jedan masovni progon srpskog stanovništva sa Kosova i Metohije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, masovni egzodus je bio usled ovih pitanja o kojima smo govorili. Moje lično mišljenje je da je, da su ustavna prava koja, sa kojima je raspolagala vlast na Kosovu i Metohiji bila zloupotrebljena i da nisu, i da, i da je to dovelo srpski narod u poziciju da ne može da se zaštiti drugačije, nego da pobjegne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li se sećaš da se onda operisalo sa cifrom da je negde od 1981. godine, 1982. godine, pa do 1987. godine oko 40.000 Srba sa Kosova pod pritiskom napustilo, napustilo svoje domove?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, ta cifra je vrlo verovatno tačna, jer je više puta o tome govoreno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da smo se onda prvi put sreli i sa javno proklamovanim ciljem albanskih separatista, sadržanog u rečenici: "Etnički čisto Kosovo"?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne mogu da kažem kada smo se prvi put sreli i da li je to bilo tako deklarirano. Znam samo za parolu "Kosovo-Republika" i za praksu etničkog čišćenja Kosova.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali je u upotrebi bio izraz "etničko čišćenje" i smatrali smo ga jednim od najvećih zločina?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To da, ali se ja ne sećam deklaracije da žele etnički čisto Kosovo. Zaista se toga ne sećam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali sećaš se, dakle, da se veoma mnogo govorilo o etničkom čišćenju, čije su žrtve svih tih godina bili Srbi?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To su činjenice. Toga se sećam, naravno. To je bio i uzrok zašto smo pristupili zahtevu za promenom ustava. Da bi zaštitili te ljude, da mogu dole da se brane, da mogu dole da ostanu i da traže od svoje republike zaštitu, bez seobe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo da napravimo jedan mali izlet u vezi sa jednim detaljem, pošto se ovde zloupotrebljava činjenica da je skupština raspustila Skupštinu Kosova u jednom trenutku 1991. godine. Da li je tačno da je to učinjeno da bi se zaštitio ustav, jer je ta skupština se neustavno ponela, odnosno donela odluku o odcepljenju od Srbije, na šta po Ustavu nije imala pravo?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da. To je bio razlog. Naravno da je zasedanje Skupštine Kosova bila legalna stvar u, u okviru njenih nadležnosti, ali kada je ona donela odluku o otcepljenju od Srbije i o proglašenju Kosova za republiku, onda je to od republike Srbije, od Skupštine Srbije poništeno i ta je Skupština raspuštena. To je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, raspuštena je jer je se ponela neustavno?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Odnosno grubo prekršila ustav. Nije sporno nadam se da, nešto od toga si i pomenuo, da su promene Ustava Srbije izvršene uz saglasnost skupština pokrajina, što je i inače bila redovna procedura do promena Ustava Srbije, da se ništa nije moglo doneti na nivou republike bez saglasnosti skupština pokrajina. Promene su izvršene uz saglasnost skupština pokrajina, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Tačno je. Konkretno u Skupštini Kosova, vođena je rasprava čitav dan, bilo je glasanje i samo je 12 bilo protiv promena, svi su drugi glasali za.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ovde se manipuliše činjenicom da je tamo upotrebjeno neko nasilje da bi Skupština Kosova glasala za promene

Ustava Srbije. Da li je tamo upotrebjeno neko nasilje da bi se Skupština naterala da glasa za promene Ustava Srbije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pazite... izvinjavam se samo za trenutak. Nisam isključio telefon, zaista se izvinjavam. Dobro, to je moja greška. Moram to da uradim hitno. Zaista mi je žao za ovo, ali evo, desilo se. Pazite, bilo je, bio je veliki otpor kod jednog broja Albanaca koji su bili separatistički nastrojeni protiv tih ustavnih odredaba koje je trebalo usvojiti i suprotno zvaničnim naredbama vlasti da se ne može skupština ometati demonstracijama i pritiskom na skupštinu od strane tih demonstranata, odnosno Albanaca koji se nisu slagali sa ustavnim promenama. Veliki broj ljudi se okupljao oko Skupštine da bi onemogućio njen rad. Policijske i vojne snage su preprečile, ovaj, da ti građani uđu u skupštinu i onemoguće njen rad. To se dešavalo napolju. Naravno da sad svako tumači na svoj način. Neko hoće da kaže da je vojska ili policija vršila presiju na skupštinu. Nije tačno, tamo je ceo dan vođena rasprava i glasanje je bilo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nikakve snage prisile nisu ni kročile u Skupštinu?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne, samo su onemogućile da građani ne prodru u Skupštinu i onemoguće njen rad, jer je bilo takvih ozbiljnih namera.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala lepo. 28. marta, kada je održana Skupština Srbije, kada su usvojeni amandmani, tada je na toj svečanoj sednici, zbog velikog broja pozvanih gostiju, ona je držana u "Sava centru", je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Tada je bilo prisutno i celo jugoslovensko rukovodstvo, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, uključujući i Antu Markovića, predsednika savezne Vlade.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali važnije od Ante Markovića, čini mi se, samo da te podsetim, uključujući i Sinana Hasanija (Sinan Hasani), koji je tada bio predsednik Predsedništva Jugoslavije, i koji je bio predstavnik Kosova i koji je Albanac, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sećam se toga pošto je sedeo do mene.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ne sumnjivo je da je sprovedena jedna procedura koja je bila u potpunosti legalna i na koju niko u Jugoslaviji nije imao primedbu, pa čak ni predstavnik Kosova u Predsedništvu SFRJ koji je u to vreme bio Albanac, Sinan Hasani, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo jedno kratko pitanje, pošto se ovde veoma iskrljkuje značaj "Memoranduma" Srpske akademije nauka, jer mu se pripisuje neki sadržaj koji on nema i navodno neki zahtev da svi Srbi žive u jednoj državi. Da li se slažeš da je takvo tretiranje "Memoranduma" besmislica, jer su Srbi živeli u jednoj državi, to je bila Jugoslavija i nikakvo drugo pravo nisu ni tražili, pa ni "Memorandum" nije mogao da zahteva nešto šta su oni već imali? Je li to tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa jeste tako. "Memorandum" je tretirao neke probleme za koje se smatralo da nisu dovoljno rešeni unutar Jugoslavije. Međutim ako Sud dozvoli, a možda ni gospodin Milošević neće imati ništa protiv da kažem. Tog dana kada je objavljen "Memorandum", za nas je to bilo vrlo veliko iznenađenje i razočarenje. Imali smo, takoreći, sutradan sednicu Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije, već zakazanu po ekonomskim pitanjima, na kojoj je, na kojoj je trebalo da ja imam referat.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je bilo 1984. godine, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Tako je. Gospodin Milošević je insistirao da u tom referatu unesem jednu rečenicu koja je glasila, koja je predstavljala naše razočarenje i nesaglasnost sa takvim postupkom Akademije nauka. Meni se to nije uklapalo u koncept referata, zato što je on govorio o nekim, kako da kažem, konceptualnim pitanjima za budućnost ali sam ipak prihvatio i to sam napisao i to je pročitano i objavljeno u novinama, da smo mi bili razočarani i smatrali potpuno nepotrebnim to što je Akademija nauka objavila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je bilo, Boro, 1984. godine?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Vrlo verovatno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: 1984. godine je nastao taj "Memorandum". Pa bojim se da si možda napravio neku konfuziju, pošto nisam tada ja bio predsednik CK niti sam ja mogao da ti sugeriram da nešto kažeš o "Memorandumu". Možda je neko drugi to bio ko ti je sugerirao da nešto kažeš o "Memorandumu", ali zaista ja to nisam bio ...

SUDIJA MEJ: Kada je reč o tom detalju, koliko se ja sećam "Memoranduma", to je bilo 1986. godine, ispraviću se ako grešim, ali moguće da je zabuna u tome.

SVEDOK JOVIĆ: Da, ja isto mislim da je bilo 1986. godine i da smo mi tada imali sednicu Centralnog komiteta na kojoj smo raspravljali pitanje ekonomskih reformi i ovo što sam govorio je potpuno pouzdano. Možda je gospodin Milošević pogrešio samo zato što on nije to meni direktno rekao, jer je on meni poruku takvu poslao preko jednog člana našeg izvršnog odbora i ja sam na jedvite jade pristao, zato što mi je remetilo koncept, uopšte nisam o u tim operativnim pitanjima govorio, ali sam na kraju to napisao i pročitao. Želeo sam samo da kažem da i kada je "Memorandum" izašao, gospodin Milošević je bio razočaran i smatrao da je to suvišno. U tom, u toj njegovoj rečenici je uglavnom bilo, a to se može naći u novinama, to je moja rečenica, ja sam je prihvatio, da mi smatramo da je takvo istupanje Srpske akademije nauka potpuno nepotrebno, da Srbija ima svoje rukovodstvo i da zna koji su problemi koje treba da rešava u zajednici sa jugoslovenskim narodima, sa drugim jugoslovenskim republikama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da ne raspravljamo to pitanje, koje je nesumnjivo marginalno. Ja govorim, ja govorim o tome da se ne mogu "Memorandumu" pripisivati neka svojstva koja taj "Memorandum" nema, a pogotovo neka, rekao bih uloga neke platforme koja je služila rukovodstvu za ostvarivanje nekih ciljeva koji su bili na štetu drugih naroda u Jugoslaviji, jer toga nije bilo u "Memorandumu", je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa mogu samo da kažem da mi taj "Memorandum" nikada nismo zvanično ni stavili na dnevni red u smislu da ga analiziramo i koristimo za svoj rad. Mi smo imali svoje programe i svoj rad i apsolutno smo od toga odvojeni bili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Dakle možemo li da sumiramo da ustavnim promenama Srbija nije dobila ništa više nego što imaju druge jugoslovenske republike, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nije mogla dobiti jer je Ustavom Jugoslavije ograničeno šta republike mogu da imaju. Ovde je bio samo problem odnosa unutar Srbije, a ne odnos prema federaciji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. To je vrlo bitno da bude jasno. A sećaš li se da je 1981. do 1997. godine, 1988. godine kad je bilo, kad su svi ti događaji burni tekli na Kosovu i progon Srba tekao, taj problem više puta razmatran na jugoslovenskim organima i kad je reč o Centralnom komitetu i kad je reč o vladi i Predsedništvu SFRJ?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Problem egzodusa sa Kosova?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste razmatrano više puta, naravno i na Centralnom komitetu Srbije i na Centralnom komitetu Jugoslavije i ja sam malopre govorio o ustavnim promenama koje su nastale u jugoslovenskom ustavu koje su omogućile i promenu našeg ustava, a one su nastale na bazi svih tih rasprava i jedne odluke Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, da se mora taj egzodus zaustaviti i da se moraju izvršiti promene koje su neophodne u tom smislu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, inače kad je reč o idejama raznim, o promenama Ustava Jugoslavije, da li je tu bilo neslaganja, s jedne strane Slovenije i Hrvatske, s druge strane ostalih republika i pokrajina u Jugoslaviji?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Misliš u tom periodu ili uopšte?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Uopšte.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Što se tiče tih promena koje su prethodile promeni našeg Ustava, te promene su usvojene u saveznoj skupštini i u skupštinama svih republika, dakle nije bilo nikakvog otpora tim promenama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, to je jedan deo ...

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: A što se tiče konceptualnog, konceptualnih promena Ustava Jugoslavije iz perioda kada je nastala kriza u Jugoslaviji i kada smo pokušali da rešimo problem Jugoslavije ustavnim promenama,

da nađemo mogućnost da zajednički živimo, na jednoj su strani, prema zvaničnim predlozima koje smo formirali i upućivali u Skupštini Jugoslavije bile Slovenija i Hrvatska koje su predlagale rasturanje Jugoslavije a onda kao samostalne dežave da stvorimo konfederaciju, koja će trajati pet godina, a posle toga kako ko hoće. I na drugoj su strani bile ostale četiri republike i dve autonomne pokrajine koje su zastupale stanovište da treba izvršiti ustavnu rekonstrukciju Jugoslavije. Dakle, nije tačna predstava koja se obično, ovaj daje, da je sukob između ustava, o ustavnim promenama bio, ne znam, između Srbije i Slovenije i tako dalje. Ovakva je podela bila kao što sam vam rekao i takvi su zvanični predlozi bili poslani u saveznu Skupštinu radi razrešenja krize, naravno koji nisu usvojeni, jer je za usvajanje bilo koga od ta dva koncepta, bilo potrebno da se postigne saglasnost svih republika. Prema našem ustavu, bez konsenzusa svih republika nije bilo moguće promeniti ustav.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali ovo je bitno, samo da ovu poentu ne izgubimo, to razmimoilaženje u prilažu nije bilo između Srbije s jedne i Slovenije i Hrvatske s druge strane, kako se uobičajeno pokušava da objasni, već između Slovenije i Hrvatske s jedne strane i ostale četiri republike i pokrajine s druge strane, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa o tome postoje činjenice, postoje zasedanja savezne Skupštine, postoje predlozi koji su davani, dnevni redovi, rasprave, dakle, to je nepobitno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: S obzirom da je Predsedništvo SFRJ razmatralo i bezbednosne probleme i sve drugo vezano za to, je li poznato da su još od 1981. godine bile otkrivene prve ilegalne grupe Albanaca, albanskih ekstremista, vojno organizovane albanske emigracije i u svetu i u nekom centru u zemlji?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne bih se sada upuštao u to. Vrlo verovatno, ali ja u tom periodu nisam radio na tim stvarima 1981. godine, 1982. godine i tako dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, onda ću se pozabaviti onim periodom kada si ti bio član Predsedništva Jugoslavije. Pošto se ovde često govori da sam ja de fakto upravljao Predsedništvom Jugoslavije, da li se može uopšte takva jedna konstatacija na bilo kakav način prihvatiti?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam to više puta objašnjavao i mogu nanovo da objasnim. Predsedništvo je imalo osam članova i moglo je da donosi odluke samo većinom. Sa pet članova za najveći deo odluka, a sa šest članova za neke izuzetno nabrojane odluke koje su bile posebno važne, dakle nije bilo moguće drugačije. Što se tiče uticaja republika ili predsednika republika na njihove članove Predsedništva, on je bio nesumnjiv. Svaki član Predsedništva Jugoslavije bio je dužan da na sednicama Predsedništva zastupa stanoviše svoje republike, a samim tim i da saraduje sa svojom republikom, jer je uloga Predsedništva Jugoslavije da usklađuje politiku republika i njihovu saradnju. Prema tome, predsednik republike Srbije, koji je po prirodi posla kojim se bavi, bio je direktno upućen na saradnju sa mnom i obrnuto. Imao je uticaja na mene kakav ću ja stav imati, ali to nije moglo da ima uticaja na one članove, na druge članove Predsedništva sa kojima on nije direktno komunicirao. Nije, ja nisam mogao sam nikada da izglasam nikakvu odluku, jer jedan član Predsedništva, pa da je i predsednik, nema pravo ni na kakvu odluku ako se većina ne postigne. To je to objektivno stanje. Svi su, svi predsednici republika uticali su na svoje članove Predsedništva.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, to je bio, kako bih rekao, oblik redovne saradnje i redovne komunikacije predsednika republika sa članovima Predsedništva Jugoslavije iz njihove republike.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To je i u našem poslovniku napisano kao obaveza.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li se tad moj odnos prema tebi razlikovao od odnosa drugih predsednika republika prema članovima Predsedništva iz njihovih republika?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To ja ne znam kakve su oni odnose imali. Ja samo mogu da kažem da je naš odnos bio normalni odnos saradnje na stavovima republika, da nije bilo ni jednog slučaja da sam ja želeo da zauzmem drugačiji stav, a da je moja republika ili da si ti hteo da se zauzme drugačiji stav i da nismo imali saglasnost, takvog slučaja nije bilo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači nije bilo slučaja da ja tebi nametnem stav koji ti, s kojim se ti nisi slagao?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne, nije bilo slučajeva. Da je bilo takvih slučajeva ja bih se povukao, to je sigurno ili bi me smenili ako bih ja ostao na svom tvrdoglavom stavu sigurno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali takvog slučaja nije bilo.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nije bilo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Vrhovni komandant oružanih snaga bilo je celo Predsedništvo, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Prema tome, ti nisi mogao sam da donosiš odluke, je li tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nisam mogao čak ni kad sam bio predsednik, jer na to nisam imao pravo. Predsednik ima pravo samo da sprovodi odluke koje je Predsedništvo donelo, ali ne da ih menja niti da ih donosi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa prema tome, ni Srbija nije mogla preko tebe da uzurpira tu funkciju jer je ni ti nisi mogao da uzurpiráš, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je potpuno jasno da je politički stav tadašnjeg rukovodstva Jugoslavije a i politički stav tadašnjeg rukovodstva Srbije, bio očuvanje Jugoslavije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Iz kog perioda? Tadašnjeg?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U vreme, u vreme kad si ti bio član i predsednik Predsedništva Jugoslavije.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa stav Srbije jeste bio očuvanje Jugoslavije i stav nekih republika, o čemu sam malopre govorio, a stav Slovenije i Hrvatske, očigledno, je bio otcepljenje, jer su doneli svoje deklaracije ili odluke o osamostaljivanju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Ti si juče naglasio u ovom glavnom ispitivanju da je stav Srbije bio u prilog jačanju saveznih jugoslovenskih institucija, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Stav Srbije je bio i u prilogu održavanja višestranačkih izbora za savezni parlament na principu za ono Veće građana

po principu jedan čovek-jedan glas, a za Veće republika po načelu jednake zastupljenosti svih federalnih jedinica, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, ali nije došlo do izbora za saveznu skupštinu iako isteklo vreme mandata predhodnom, predhodnom sastavu iz razloga što republike koje su želele rasturanje Jugoslavije, nisu pristale na takvu odluku i samim tim su paralisale mogućnost izbora savezne skupštine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali je nesumnjivo da se Srbija zalagala da se održe savezni izbori.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: S obzirom da smo se zalagali i za jačanje saveznih institucija, da li je tačno da smo se zalagali da se ne slabi uloga Jugoslovenske narodne armije, kao savezne institucije? I da je bilo reči kada je kriza ušla u, u dublje vode, kako bih rekao, da JNA treba da predstavlja oružanu silu onih naroda koji ostaju da žive u Jugoslaviji, da štiti teritoriju gde oni žive?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To su sada dva pitanja, koliko sam razumeo. Prvo je pitanje da smo se mi u odnosu na druge, ako je bilo takvih, zalagali da ne slabi uloga Jugoslovenske narodne armije. O tome nije bilo zvaničnih rasprava sa drugim republikama. Ustavna uloga Jugoslovenske narodne armije, za razliku od mnogih drugih država, je bila različita. U mnogim državama je uloga armije da brani zemlju od spoljnog napada, dakle da čuva integritet zemlje, a naša armija je imala dvostruki zadatak: zaštitu ustavnog poretka, kao prvo pitanje i zaštitu integriteta zemlje kao drugo pitanje. To, ta razlika je nastala zato što savezna država nije imala svoju policiju. Samo su republike imale policiju i o tim stvarima nije nikada, nisu vođeni sporovi između republika, izuzev kad je došlo vreme da se vojska upotrebi za zaštitu ustavnog poretka. Onda je počelo mnogo rasprave oko toga, ali nije bilo rasprave da se menja ustav, nego da li postoje ustavni razlozi da se vojska upotrebi za zaštitu ustavnog poretka. To je što se tiče toga opšteg pitanja, a što se tiče našeg stava da vojska treba da zaštiti one narode i one teritorije na kojima žive narodi koji žele da ostanu ovaj, u Jugoslaviji. To je poznati stav kojiji provejava i kroz moje knjige i kroz moju izjavu i on je tačan. Dakle, mi nismo smatrali da vojska treba prisilno nekoga da ovaj, drži u Jugoslaviji, da ruši nečiju vlast koji neće u Jugoslaviji, da ne uvažava stanovišta naroda koji hoće da izađe iz Jugoslavije, to nismo smatrali, nego da treba da zaštiti one koji žele da ostanu u Jugoslaviji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je potpuno jasan bio naš stav da ne želimo da napravimo štetu ni jednom jugoslovenskom narodu?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa naravno to, mislim da niko ne bi deklarirao nešto slično. Nešto suprotno tome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U vreme kad je došlo do nereda, do raznih napada na Srbe u Hrvatskoj, kad je počela prva kriza, tada je došlo, i ti si o tome juče svedočio, delimično i do formiranja nekih dobrovoljačkih ili paravojnih formacija, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Želim da samo jednu stvar rasčistimo u vezi s tim za sada. Da li tačno da su samo opozicija u Srbiji, a pre svega Srpski pokret obnove Vuka Draškovića u to vreme zahtevala da se formira srpska vojska, istupala protiv Jugoslovenske narodne armije i formirala paravojne formacije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To je tačno. To je bilo, po mom mišljenju, mnogo više u funkciji rušenja naše vlasti i preuzimanja vlasti od opozicije, nego u nekoj funkciji spramanja za rat sa drugima, jer je njima bilo prvo pitanje kako da se dodvore narodu, da dobiju što veće poverenje, da dođu na vlast.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, briga o navodnim srpskim interesima im je bila izgovor?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja tako mislim ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A suštinski cilj im je bio da nekako dođu na vlast u Srbiji, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja tako mislim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa imam utisak da je, da je tako mišljenje prilično opravdano, a ja ću sada da podsetim na strani 360 dnevnika, ovog tvog dnevnika, ove verzije koju sam dobio od suprotne strane. Ona nosi ERN 01158021, a datum koji se ovde pominje je 10. jul 1991. godine. Naslov iznad toga je "Dogovor Mesića i Vuka Draškovića". Samo želim da evo ustanovimo šta ovde piše. To je tvoj dnevnik: "Zove me Veljko Kadijević. Obaveštava me da je pogledao razgovor Vuka Draškovića i Stjepana Mesića. Utvrdili su zajedničke političke ciljeve za koje će se boriti: rušenje

JNA i rukovodstva Srbije. Način je: propaganda protiv JNA, njeno razbijanje i likvidiranje tako će srpski živalj u Hrvatskoj ostati nezaštićen. Hrvati će ga pojedinačno ugrožavati, izazvati srpsku reakciju i intervenciju. Hrvatska će tada Srbiju proglasiti za agresora i pozvati strane trupe pomoću kojih će biti oborena legalna srpska vlast. Vuka Draškovića u tome, prema njegovoj tvrdnji, podržava i Dragoljub Mićunović. Veljko ocenjuje da je ovo žrtvovanje interesa srpskog naroda u Hrvatskoj i uopšte, van Srbije. To je cena sporazuma s Mešićem da se posledice već osećaju, jer u samom Beogradu, u jedinicama Prve armijske oblasti, vojnici masovno odbijaju komandu, govoreći da neće da slušaju komandu onih koji su 9. marta sprečili rušenje srpske vlasti. Apeluje da odmah politički javno reagujemo“. To je sve. Pročitao sam od reči do reči taj datum i tu zabelešku. Da li to potvrđuje da glavni cilj nije bio zaštita srpskih interesa, nego upravo nastojanje da se na ovakvim manipulacijama i nasiljem obori vlast u Srbiji? Je li to jasno?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ta zabeleška samo potvrđuje da je meni to Veljko Kadijević rekao. A tumačenja ostaju svakom kako smatra. Ja nemam ništa protiv takvog tumačenja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa ja ću još jednu, jedan citat, 15. oktobar 1990. godine. Ovo je bilo posle izbora koje smo dobili i ja kao predsednik Republike i Socijalistička partija kao vladajuća stranka u parlamentu, je l' tako? A 15. oktobar 1990. to je, reklo bi se dva meseca pre izbora. Ovde piše u dnevniku, to je 207 strana dnevnika ove verzije koja je meni dostavljena, koja inače nosi ERN 01157868, 15. oktobar 1990. godine: "Vuk Drašković je razgovarao sa američkim ambasadorom Cimermanom (Warren Zimmermman). Drašković je tražio da ga Amerikanci podrže da pobedi na izborima na dva načina. Prvo, da prestanu da napadaju Miloševića zbog represije na Kosovu, jer mu to samo diže ugled kod srpskog naroda, nego da ga napadaju za boljševizam, jer to srpski narod ne voli, a drugo, da doprinesu rehabilitaciji Draže Mihajlovića“. Dakle, je l' poznato da je neposredno trajala ta saradnja na obaranju vlasti u Beogradu, gde je angažovan američki ambasador Zimerman na ovoj liniji saradnje sa Vukom Draškovićem i Srpskim pokretom obnove?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ta je informacija pouzdana koja, ta informacija iz knjige je pouzdana. A da li se taj opšti zaključak može izvesti šire, na osnovu drugih informacija, to ostaje da se vidi na osnovu svega.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Pošto si govorio o onim paravojnim formacijama i o tome da je u informacijama vojske dolazilo i do takvih objašnjenja da su nedisciplinovane, da ih ne drže dovoljno pod kontrolom i tako dalje, da su pravile probleme, je li jasno da su upravo Srpski pokret obnove i još neke opozicione stranke organizovale te paravojne formacije? Socijalistička partija nikad nije organizovala nikakvu oružanu formaciju, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, cilj je rukovodstva tada bio našeg i ne samo našeg, tada u Jugoslaviji, očuvanje Jugoslavije. Da li su takav pristup u to vreme imale i druge zemlje ili da skratim, međunarodna zajednica, jer je bilo veoma mnogo izjava i službene podrške međunarodne zajednice principu teritorijalnog integriteta Jugoslavije. Da li se toga sećaš?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa naravno, bila je jedna evolucija u, u stavovima, naročito velikih sila ili evropskih zemalja po tom pitanju. U prvo vreme se polazilo od toga da se Helsinški akt (Helsinki Final Act) poštuje i da su spoljne granice neprikosnovene i da se svaki separatizam mora osuditi i tako dalje i pokušavalo se da se problemi Jugoslavije reše na politički način. A kasnije su od toga odstupali, malo po malo i smatrali su da su unutrašnje granice te koje treba međunarodna zajednica da štiti, što je dovelo do katastrofe u Jugoslaviji. Bilo je mnogo razgovora. U mojoj knjizi je to zabeleženo. Od Džordža Buša (George Bush) s kojim sam razgovarao, koji je podržavao jedinstvo Jugoslavije, do Evropske trojke, tri ministra inostranih poslova koji su posećivali Jugoslaviju, koju je u tom trenutku predvodio gospodin Pos (Christian Poos), ministar inostranih poslova Luksemburga (Luxembourg), koji su izričito kazali ovaj, kazali da podržavaju jedinstvo Jugoslavije i da neće voditi nikakve razgovore sa pojedinim delovima koji žele da se otcepe i tako dalje i tako dalje, ali je evolucijom događaja došlo do promene tih stavova.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da raspravimo jedan detalj oko dolaska Mesića u Predsedništvo. Ja sam imao prilike ovde njega da vidim na tom mestu, ali ovo želim sada da razjasnimo. Da li je tačno da je u vezi s njegovim dolaskom bio problem to, što članovi Predsedništva, praktično želeli da poštuju svoju obavezu i zakletvu da će braniti suverenitet i teritorijalni integritet zemlje, a da je Mesić pre nego što je trebalo da postane predsednik Predsedništva Jugoslavije, dao javnu izjavu da je njegov cilj rasturanje Jugoslavije i da će on biti poslednji predsednik Jugoslavije, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, pa to je bio ozbiljan politički problem i jedna vrlo velika dilema pred članovima Predsedništva, kako će onda oni svoju saradnju ostvarivati sa čovekom koji daje javnu izjavu da mu je cilj da rasturi Jugoslaviju, a mi smo se zakleli da moramo braniti, po Ustavu Jugoslavije braniti, a Ustav ne dozvoljava rasturanje Jugoslavije. To je bio glavni razlog zašto nije bio izabran za predsednika.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, taj konflikt, ako se to može tako da kvalifikuje, je izazvao on, a ne oni koji su odbili da ga biraju, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, mi smo saopštili na sednici Predsedništva, niko ne osporava pravo da predstavnik Hrvatske u Predsedništvu Jugoslavije u sledećem periodu bude predsednik Predsedništva. To pravo ne osporavamo, to je neki redosled koji je utvrđen poslovníkom Predsedništva, međutim pošto članovi Predsedništva imaju primedbu na tu izjavu gospodina Mesića, oni smatraju da bi se problem mogao rešiti da Hrvatska pošalje drugog člana, drugoga čoveka, koga bismo odmah izabrali, što naravno Hrvatska nije htela da pristane i problem je eskalirao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. 'Ajmo sad da vidimo i ovo pitanje nelegalnosti, kako se ovde pokreće, rada Predsedništva SFRJ u krnjem sastavu, bez Drnovšeka i Mesića, koji u kasnijoj fazi nisu dolazili na sednice. Da li je tačno da je Tupurkovski učestvovao, da je Bogičević učestvovao, dakle, da je šest članova Predsedništva, bez Mesića i Drnovšeka održavalo sednice još izvesno vreme? Je l' to tako ili ne?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Do početka oktobra je tačno, postoje zapisnici sa sednice Predsedništva. Koliko se sećam, poslednja sednica Predsedništva na kojoj su učestvovali i Tupurkovski i Bogičević, dakle sa šest članova Predsedništva, koliko je dovoljno za bilo kakvu odluku za, zakonitu je, ta sednica je dakle bila poslednja, čini mi se 3., 4. oktobra, ne mogu se sad sigurno setiti 1991. godine i na njoj je doneta odluka o prelasku Predsedništva na rad u neposrednim ratnim okolnostima. Dakle, proglašene su neposredne ratne okolnosti a prema poslovníku Predsedništva i prema Ustavu u tim okolnostima ako iz bilo kog razloga ne postoji pun sastav ili nepotpuni, ili je nepotpuni sastav Predsedništva, odluke se donose sa važnošću kao da su bili svi prisutni. I od tada je Predsedništvo radilo u krnjem sastavu. U prvo vreme nisu dolazili Drnovšek i Mesić, a kasnije ni Tupurkovski ni Bogičević i Predsedništvo je nastavilo na osnovu te odluke da dalje radi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Ovo je vrlo važno pitanje, pa zato želim da ga raščistim veoma, veoma pažljivo. Znači nije sporno da je šest članova Predsedništva sasvim dovoljno za svaku odluku Predsedništva u redovnim okolnostima pa i odluku o prelasku Predsedništva na rad u uslovima neposredne ratne opasnosti, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da. Nije sporno, ni za jednu odluku se ne traži više od šest članova Predsedništva da bi bila punovažna.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Da li je tačno da u takvim okolnostima, kada je takva, dakle, odluka doneta na osnovu Ustava, rad se Predsedništva odvija sa onoliko članova koliko je u stanju da dođe na sednicu Predsedništva i da su onda te odluke punovažne?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je odluka o prelasku na rad u sastavu koji je moguć doneta uz saglasnost Tupurkovskog i Bogičevića i da je ona važila sve do kraja funkcionisanja Predsedništva u sastavu koji je bio moguć?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste tačno to, postoji stenogram i zapisnik ko je glasao za, a ko je glasao protiv. Niko nije glasao protiv, svi su glasali za.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, dakle Predsedništvo Jugoslavije u jednoj fazi funkcionisanja na osnovu odluke samog Predsedništva, punovažne i s punim tim kvorumom od šest, prelazi na rad u uslovima neposredne ratne opasnosti, a to znači da radi u sastavu koji je moguć, što je prema Pravilniku dovoljno za punovažnost odluke. Je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, rekao sam već, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, i 1. oktobra 1991. godine Kostić je sazvao sednicu Predsedništva kojoj su bili prisutni Bogičević, Turpukovski, Jović, svi osim Mesića i Drnovšćeka. Je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Predsedništvo je u saopštenju za javnost 1. oktobra navelo da Savezno izvršno veće ne funkcioniše, da savezni organi i skupština ne funkcionišu i da je zbog toga Predsedništvo u krizi i da će zato

održavati proširene sednice kojima će prisustvovati predstavnici republika i savezne Vlade, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Verovatno da je tačno, ja se toga ne sećam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A onda je zakazao za sledeći dan za 2. oktobar sednicu Predsedništva gde je trebalo da se raspravlja o pitanjima državne bezbednosti, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Vrlo verovatno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I onda na sednici od 3. oktobra Predsedništvo, to je prema podacima koje ja imam, pa te molim da ih potvrdiš ili osporiš, jer je to vrlo bitno za rad Predsedništva Jugoslavije, na sednici od 3. oktobra Predsedništvo je izavilo da je Jugoslavija suočena sa neposrednom ratnom opasnošću i da od tada Predsedništvo funkcioniše u stanju neposredne ratne opasnosti na osnovu te svoje odluke, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, ja sam rekao, trećeg ili četvrtog ne sećam se tačno, je bila ta sednica na kojoj smo tu odluku doneli, a o ovim prethodnim pitanjima, verovatno da je to tako bilo, nisam zabeležio zato se i ne sećam svega što nisam zabeležio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ta je odluka bila zasnovana na Poslovniku Predsedništva, na Ustavu i u prisustvu šest članova Predsedništva. Je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto ovde govore o tome kako sam ja stvorio nekakav takozvani srpski blok u Predsedništvu, da li je tačno da su sve podele u Predsedništvu nastale po osnovu političke podele o sudbini Jugoslavije, a ne po nečijem pojedinačnom uticaju, pa prema tome ni mom?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Moglo bi se reći da je tačno, jer nije tamo bila podela stavova po nekoj personalnoj simpatiji ili nesimpatiji nego po političkim stavovima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A politički stav Srbije i Crne Gore je bio da su protiv razbijanja Jugoslavije, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Dugo vremena su protiv toga bile sve republike izuzev Hrvatske i Slovenije, dok nije u međunarodnoj zajednici počelo kolebanje i nagoveštaj da bi to bilo prihvatljivo i za međunarodnu zajednicu,

pogotovo od prve konferencije u Hagu (International Conference on the Former Yugoslavia) i ponude republikama da mogu da postanu samostalne države. Tada je nastao prelom i kod nekih drugih republika, ali sve dotle su, izuzev Slovenije i Hrvatske, sve republike bile za to da Jugoslavija ostane i da se nađe kompromis u ustavnim rešenjima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li se sećaš sednice Predsedništva SFRJ 7. i 8. maja 1991. godine. Ona je, po onome šta ja imam ovde zabeleženo, trajala skoro dva dana i vi ste pozvali sve predstavnike republika. Prisustvovali su, koliko ovi moji podaci govore, svi članovi Predsedništva SFRJ, dakle, bez izuzetka, prisustvovao predsednik Saveznog izvršnog veća, prisustvovali predsednici republika Makedonije i Srbije, to je znači Gligorov i ja, predsednici Predsedništava republika Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Slovenije, da ovde ne bude zabuna, tamo su bila predsedništva, ovde bili predsednici, ali znači prisustvovali predsednici i Makedonije i Srbije i Bosne i Hercegovine i Crne Gore i Slovenije, je l' tako, da, i predsednik Vlade Republike Hrvatske, dakle, zastupljeni svi najviši funkcioneri iz cele zemlje, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Od predsednika jedino nije bio predsednik Hrvatske, ali je umesto njega došao predsednik vlade?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Je li tačno da su tada donete vrlo značajne odluke koje se tiču međunacionalnih odnosa? O tome kako treba da se rešavaju ti odnosi, da su date vrlo značajne ocene o uzrocima, zbog čega nastaju konflikti i međunacionalni sukobi.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je bila sednica Predsedništva sa svim predsednicima republika na kojoj je prvi put postignuta saglasnost koji su to uzroci sukoba u Hrvatskoj između srpskog naroda i hrvatskih tamo paravojnih jedinica. Ukazano je, dakle, sporazumno o čemu se radi i dogovoreno da predstavnici hrvatske vlasti i predstavnici Srba iz Hrvatske sednu i da jedan po jedan od tih uzroka otklone kako bi se sukobi, ovaj, smanjili. To je vrlo važna sednica, jer ona po mom mišljenju, ima istorijski značaj zato što su sve republike, uključujući i predstavnike Hrvatske, prihvatile šta je uzrok sukoba.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Koliko ja ovde imam zabeleženo, molim te samo da to ako treba komentarišeš, tačka 5 sa te sednice govori da treba odmah formirati paritetnu grupu, sastavljenu od ovoga šta si pomeno, predstavnika vlasti Hrvatske i legitimnih predstavnika srpskog naroda iz Hrvatske, radi otpočinjanja razgovora o svim spornim političkim pitanjima za koje se smatra da su uzročnik krize, pa se nabraja "Kao što su ustavna ravnopravnost hrvatskog i srpskog naroda, jezik, pismo, nacionalni državni simboli, pravo naroda na samoopredeljenje do otcepljenja ...

prevodioci: Molim vas da malo usporite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, "pravo naroda na samoopredeljenje do otcepljenja, način izjašnjavanja na referendumu i slično", je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Je li sve to pobrojano kao elementi koji su proizveli sporove u Hrvatskoj i zajednički zaključak celog rukovodstva uz prisustvo nas predsednika da se to tamo i reši između legitimnih predstavnika srpskog naroda i hrvatske vlade, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, mi smo smatrali da je to unutrašnja stvar Hrvatske, da su to ti problemi i da oni treba njih da reše da ne bi sukobi izbili još gori.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali je nesporno da je jedinstveno ocenjeno da su upravo to pitanja koja su dovela do međunacionalnih konflikata u Hrvatskoj i da treba razgovarati i u miru otkloniti te smetnje koje su nastale, a u suštini se radilo o kršenju prava srpskog naroda, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To nije sporio niti gospodin Mesić, koji je bio član Predsedništva Jugoslavije iz Hrvatske, niti predsednik Vlade Hrvatske koji je zastupao Hrvatsku tu, nije sporio, prihvatio je, to je prihvaćeno jednoglasno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da je tako i učinjeno ne bi ni bilo sukoba, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa tu je glavni problem što pred činjenicama oni nisu mogli to da ospore. Pogotovo što su tako ocenjivale i sve druge republike i svi drugi članovi Predsedništva, ali su to kasnije, iza toga odmah

ignorisali i čak nije ni započeo nikakav razgovor sa srpskim, sa predstavnicima srpskog naroda, nego se i dalje nastavilo po starom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Nastavila se u stvari aktivnost na nasilnom odvajanju od Jugoslavije, nasilnoj secesiji, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa najglavniji, u suštini, uzrok sukoba jeste bio odluka Hrvatske da se odvoji od Jugoslavije, a onda paralelna odluka srpskog naroda da ako se ona odvoji od Jugoslavije, srpski narod će se odvojiti od Hrvatske. To je bilo ono, što se kaže, da je kap prelila čašu. A sve dotle dok su ugrožavana prava srpskog naroda, bilo je nerazpoložena, nesuglasica, otpora, rasprave, ali nije izbio ozbiljniji sukob zbog tih drugih stvari, a ovo je bilo kao što je najteže bilo, otcepljenje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li su Srbi u Hrvatskoj u to vreme u stvari bili pod onim istim pritiskom o kome je gospodin Najs tebe pitao vezano za, čini mi se, tačku 10 tvoje izjave, gde kažeš: "Bojao sam se genocida nad Srbima u slučaju da postanu nacionalna manjina, naročito u Hrvatskoj" i tako dalje, dakle, da li su i oni iz opravdanih razloga, s obzirom na iskustva iz Drugog svetskog rata i pritiske kojima su bili izloženi i o kojima je jednoglasno konstatovano, konstatovalo i saglasno Predsedništvo na ovoj sednici koju sam pomenuo. Pa da li su i oni tada delili te strepnje i zbog toga nastupilo njihovo veliko uznemirenje, strah i neredi na kraju?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa Sud može da pita ljude iz tog kraja, ja mislim da jeste. Mislim da je to nesumnjivo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li se sećaš da je savezna skupština 29. maja 1990. godine podržala načelo samoopredeljenja, uključujući otcepljenje, jer je Predsedništvo Jugoslavije 28. maja u skupštini pokrenulo inicijativu da se pravo na odvajanje reguliše zakonom, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da. Mi smo smatrali da postoji realna činjenica da neke republike žele da izađu iz Jugoslavije, da to treba uvažavati kao ustavno pravo, ali da to treba regulisati zakonom. Jer postoje problemi, postoje problemi materijalni između firmi, postoje problemi građana koji rade sa jedne i druge strane, postoje problemi osiguranja, međusobnih dugova, imovine različitih ljudi na različitim teritorijama, to su onda druge države. Postoje međunarodne obaveze koje treba da vidimo kako ćemo da preuzmemo, postoji na kraju krajeva i nacionalno pitanje koje, u Hrvatskoj posebno jer je ona tada to postavljala, treba da bude rešeno uz saglasnost obadve

nacije, bez obzira da li će da ostanu zajedno ili neće. I smatrali smo da ako ne bismo doneli zakon koji ima određenu tačnu proceduru kako će to da se izvede, da bismo onda mogli da uđemo u haotično stanje. Hrvatska to nije htela nikako da prihvati po mom dubokom ubeđenju zato što je smatrala da ako donesemo neki zakon koga se ona mora pridržavati, ne može da ostvari svoje ciljeve kako je naumila, a naumila je očigledno da to većinskim preglasavanjem, ne uzimajući u obzir ustavno pravo srpskoga naroda, odluči i da to ostvari nasilnim putem. U tom duhu se i naoružala mimo Ustava i mimo zakona, da se odupre eventualnoj smetnji koju bi joj učinili zvanični državni organi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li se sećaš da su osnovni koncept tog predloga bili i obezbeđenje osnovnih ljudskih prava, miroljubivo rešenje sporova, ravnopravnost svih naroda. Na tome se posebno tada insistiralo i očekivalo s obzirom da smo se razvijali dugo godina kao jedna civilizovana zemlja, da to uopšte ne bi trebalo da bude problem.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa naravno. Naravno da je moralo da se, da je u tom procesu razdvajanja trebalo i to da se obezbedi i da je taj nacrt našega koncepta sadržavao i ta pitanja, međutim na žalost ni jedan zakon u Skupštini Jugoslavije nije mogao da bude usvojen bez saglasnosti svih republika.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je jasno bilo da smo se mi zalagali dakle, za očuvanje Jugoslavije i za jedan civilizovan, uljudan i pravedan način razdvajanja, poštujući pravo svakog naroda na samoopredeljenje, smatrajući da nikakvo nasilje da neko se zadrži u Jugoslaviji, ne dolazi u obzir, a da je sve to na drugoj strani odbačeno i da je razbijanje Jugoslavije počelo nasilnom secesijom Slovenije i Hrvatske, uprkos svim tim merama koje su bile preduzete. Je li tako ili nije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa jeste. Glavni je, glavna je razlika između našeg i njihovog stava nije bila u tome da li oni mogu ili ne mogu da se otcepe, nego da li treba da se otcepe na ustavan, na zakonski regulisani način, koj će obezbediti i prava onih koji ostaju i onih koji odlaze ili će to da se izvrši mimo zakona, dakle, nasilnim putem. To je glavna razlika bila i eto, to je ono zbog čega je sve i došlo ono šta je došlo iza toga kao sukob.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je tačno, samo da sad pogledamo sa druge strane granice, kako bih rekao, pogled u, u međunarod-

nu zajednicu, na međunarodnu scenu, da nikakva upozorenja nisu odvrtila Nemačku (Germany) od odluke da prizna nezavisnost Slovenije i Hrvatske, koju je ona donela 23. decembra 1991. godine? Na primer, predsednik Francuske, Mitteran (Francois Mitterrand) u izjavi na televiziji 3. septembra 1992. godine je rekao "da međunarodna zajednica snosi određeni deo odgovornosti za sukob u Jugoslaviji, zato što Evropa (Europe) u slučaju Jugoslavije nije htela da brani postojeće pravne norme, podvlačeći da su sve republike prebrzo priznate". Njega citiram kad kažem da "međunarodna zajednica snosi određeni deo odgovornosti za sukob u Jugoslaviji", to su njegove reči. Dakle, opet citiram: "Evropa nije htela da brani postojeće pravne norme", to su njegove reči i njegove reči "prebrzo priznate sve republike".

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja ne bih hteo da komentarišem izjave velikih državnika. To što su oni izjavili, oni su izjavili. Ja ovde izjavljujem šta i kako ja ocenjujem. Ja ovde ocenjujem da jeste, jeste međunarodna zajednica, odnosno, određeni organi međunarodne zajednice su počinili određene greške koje su doprinele da buknu sukobi u Jugoslaviji i da se stvari odvijaju na, na nesreću svih jugoslovenskih naroda i da je to moglo da se uradi na mnogo drugačiji način da se pristupilo jednom putu koji smo mi predlagali ili nekom sličnom putu koji je isključivao upotrebu sile.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, posle ovog, posle ovog prevremenog priznavanja Slovenije i Hrvatske, a kasnije tragično čak i Bosne i Hercegovine, se razbuktao sukob, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, pošto si ti sve vreme bio u Predsedništvu, jedno vreme kao predsednik, jedno vreme kao član Predsedništva, sve do negde sredine 1992. godine, da li je tačno da su svi članovi Predsedništva koji su ostali da rade u Predsedništvu, koji ga nisu napustili, bili za zaustavljanje neprijateljstava i mirno rešenje nastalih sukoba, a da je to bio i stav Srbije i stav Crne Gore?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To je apsolutno. Naš je životni cilj bio da se sukobi zaustave što pre, da se odmah zaustave iz dva jednostavna razloga. Prvi je da se ne gine bez potrebe, jer se stvari mogu rešavati, rešiti sporazumom, a drugi razlog je što je Srbija zbog toga kažnjena, barem je moje mišljenje, potpuno nepravedno stavljena u, u sankcije da ne može normalno da živi zato što se tamo van Srbije ratuje i naravno da je nama bilo i zbog tog razloga životni interes da te sankcije skinemo i da se taj rat završi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ovde postoji teza da je Srbija izvršila agresiju na Bosnu i Hercegovinu. S obzirom na tvoju poziciju tada u Predsedništvu SFRJ i uopšte u politici Jugoslavije i Srbije, kako uopšte može da se objasni jedna takva, jedna takva tvrdnja?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jugoslovenska narodna armija je bila u Bosni i Hercegovini kao svojoj državi, kao delu Jugoslavije koji ona prirodno pokriva, jer to je Jugoslovenska narodna armija, do trenutka kada je Bosna i Hercegovina međunarodno priznata kao posebna država. Tog dana smo doneli odluku da se iz Bosne i Hercegovine povuku iz Jugoslovenske vojske u Bosni i Hercegovini, odmah demobilišu i povuku svi građani Srbije i Crne Gore, dakle, ona za vreme dok je Bosna i Hercegovina bila Jugoslavija nije mogla biti agresor, jer je bila na svojoj teritoriji. Napadana je doduše po nekad i branila se ponekad, ali to je bilo potpuno marginalno, čak nije ni ratovala niskim, ona je tamo bila, a posle toga Jugoslovenska narodna armija nije bila u Bosni i Hercegovini bar dok sam ja bio u Predsedništvu Jugoslavije, a verujem i posle toga. To je što se tiče Jugoslovenske narodne armije, ja to znam i o tome mogu da govorim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je tačno da je armija bila jugoslovenski orijentisana i da su oružane snage sačinjavale oružane snage praktično svih naroda i nacionalnih manjina u Jugoslaviji?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Naravno. Rukovodstvo vojske i u svim jedinicama je bila izmešanost. To je politika bila da sve jedinice budu nacionalno izmešane i da komande budu nacionalno izmešane i ona je od početka bila prava jugoslovenska armija. Taj proces je počeo da se narušava izlaskom Hrvatske i Slovenije i izlaskom iz Jugoslavije u prvom, u prvo vreme još i dok nisu bile priznate i napuštanjem jugoslovenske armije ljudi iz Hrvatske i Slovenije, po naravno uticajem političkog stanja u njihovim republikama ovaj, ali je opet ta vojska bila jugoslovenska jer su svi drugi narodi bili u njoj.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E pa, sad da rasčistimo i ova pitanja komandovanja, pošto ti si nesumnjivo kompetentan da o tome govoriš, a ovde se iznose razne tvrdnje. Hteo bih da neke stvari potpuno jasno rasčistimo. Da li je tačno da u vezi sa nadležnostima komandovanjem oružanim snagama SFRJ, dakle nadležnost komandovanja, predsednici republika nisu imali nikakvu nadležnost u komandovanju oružanim snagama?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nisu imali. Imali su samo mogućnost da preko svojih članova Predsedništva ili na direktnom učešću na sednicama

Predsedništva Jugoslavije kada su pozvani kažu svoje mišljenje i izvrše svoj uticaj ali nisu imali pravo nikakvo glasanje o tim stvarima, niti da donose bilo kakve odluke samostalno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, to je *de jure* situacija, je l' tako? To nije sporno. A da li sam ja na primer, pošto se to ovde često iznosi, *de facto* bio u situaciji da komandujem oružanim snagama, preko tebe ili drugih članova Predsedništva ili na bilo koji drugi način komandujem Jugoslovenskom narodnom armijom ili da komandujem, evo da uzmemo, Kadijeviću koji je bio ministar odbrane cele 1991. godine?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pazite, što se tiče odluka Predsedništva Jugoslavije, odluke Predsedništva Jugoslavije mogli su da donose članovi Predsedništva Jugoslavije, to sam ponovio. One su bile obavezne za vojni vrh, za Generalštab i ministra odbrane. Njihovo sprovođenje u život na terenu nije bilo u kompetenciji Predsedništva, nego u kompetenciji Generalštaba. Da li je nekada neko nekome nešto sugerisao u vojsci, uključujući i gospodina Miloševića, to ja ne znam. To njih treba pitati da li su oni dobijali neke sugestije. Ali nisu mogli da dobijaju naređenja zato što on nije bio kompetentan. To je sasvim sigurno. Da li su oni, ako im je nešto sugerisano, poslušali, ja i to ne znam. To njih treba pitati. Ali oni po ustavu nisu imali pravo da primaju naloge ni od koga, čak ni od bilo kog člana Predsedništva, niti od predsednika Predsedništva, izuzev odluke koju je kompletno Predsedništvo donelo i bili su obavezni da se toga pridržavaju i da podnose o tome izveštaje Predsedništvu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vrlo dobro. A sada da, da odem u jednu potpuno, rekao bih, suprotnu stranu, pošto pokušavam da račistim razne tvrednje koje su se ovde pojavljivale. Da li si imao ikad ikakvo saznanje da sam ja hteo da pravim nekakvu srpsku vojsku?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Imao sam saznanje da si bio protiv toga, jer naša je koncepcija uvek bila, naša je briga bila o srpskom narodu van Srbije. Nismo mi, nismo mi imali problem da će neko Srbiju da napadne, nego smo imali problem kako će političko, kako će da se, da na politički zadovoljavaju način reši problem Srba van Srbije. Da bi se rešio problem Srba van Srbije, neko treba da ga zaštiti da ostane na svojoj teritoriji slobodan, dok se to političko rešenje ne nađe. To je mogla da radi Jugoslovenska narodna armija dok je postojala. Mi da smo imali samo srpsku vojsku, to ne bismo mogli da radimo, nit bismo, nit bismo, ne bismo mogli da izađemo iz granica naše

republike. To bi bilo potpuno neprihvatljivo međunarodno. Zato je i logično bilo da se to, da to nije mogla biti naša koncepcija. Oni koji su zastupali koncepciju stvaranja srpske vojske, to je bilo po mom mišljenju, u funkciji ličnog promovisanja političkog ili u funkciji razbijanja jugoslovenske armije ili u funkciji obranja srpske vlasti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da je 1987. godine armija bila reorganizovana, tako da je brojčano smanjena i da se teritorije armijskih oblasti ne poklapaju sa teritorijama republika?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja ne znam kada se to dogodilo, jer tada se nisam bavio vojnim pitanjima, ali znam da kada sam došao na funkciju u Predsedništvo Jugoslavije, da je ta činjenica postojala, da armijske oblasti nisu pokrivale teritorije republika, nego naprotiv, su bile drugačije određene.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da ja nisam prisustvovao ni jednom sastanku vrhovne komande, ni u toku 1990. godine ni u toku 1991. godine? I dok si, dok si ti bio ...

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Na sastancima vrhovne komande oružanih snaga prisustvovali su samo članovi Predsedništva i Generalštaba. Nikada nismo na te sastanke pozivali ni jednog predsednika republike, niti je iko tada prisustvovao, pa prema tome ni ti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Malopre u pitanjima pred kraj, pred kraj ovog glavnog ispitivanja objasnio si da nikakvog udela imao ni u vašim odlukama o smanivanju broja oficira, penzionisanju generala, pa čak proizilazi iz ovoga šta sam čuo, a na šta sam se podsetio slušajući tvoja objašnjenja, nisu me pitali ni kad si ti bio odsutan, pa su bili obavezni da me pitaju, ne kao predsednika Srbije, nego kao onoga ko zamenjuje člana Predsedništva SFRJ, u tom slučaju tebe, pa čak ni u slučaju kad su demobilisali, odnosno penzionisali generala koga su oni dodelili Srbiji da vrši funkciju ministra odbrane, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa jeste. Mi u tom prvom ciklusu penzionisanja generala nismo konsultovali uopšte predsednike republika, nego je to vojska predložila i mi smo usvojili. U drugom ciklusu, rekao sam kako je to rađeno. Način koji ja nisam odobravao i smatram, i sada smatram da je to, možda je trebalo nekog penzionisati, smatram da je to bila na neki način i nepravda prema ljudima koji su ceo vek proveli, ovaj, u vojsci, da ih se tako bez, bezobzirno skine liste bez ikakvoga razloga i obrazloženja, a da je tebe

trebalo konsultovati, to je samo zato što si me zamenjivao. Nisu te konsultovali i to je, to je činjenica.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, pošto me nisu konsultovali ni onda kad sam tebe zamenjivao, a tada je trebalo, valjda je jasno da me nisu konsultovali uopšte, pogotovu onda kad te nisam zamenjivao i kad nisam, prema tome, imao nikave potrebe da budem konsultovan, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa rekao sam. U toj prvoj fazi za tih prvih 40 generala nikoga nismo konsultovali. Znači ni tebe. A u drugoj je takva situacija, kao što sam rekao. Opet nikoga nismo konsultovali, ali trebalo je da ti mene zamenjuješ.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, je li tačno da je još u novembru 1991. godine JNA smatrana, doduše i *de facto* i *de jure*, vojskom SFRJ, da nije bila čak ni u, u, u nekom, rekao bih, bilo kakvom smislu srpska vojska, odnosno, da kadar u njoj nisu sačinjavali samo Srbi, bez obzira na ovo odlivanje, napustili Slovenci, napustio veliki broj Hrvata, Muslimani dobili nalog da se ne odazivaju na mobilizaciju, da ne, da se ne odazivaju na vojnu obavezu, velika antiarmijska kampanja nekih opozicionih partija i tako dalje, ona je još uvek bila vojska SFRJ, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa jeste, apsolutno. Najjasniji primer govori da je ministar vojske bio iz Hrvatske, da je načelnik Generalštaba bio iz Bosne, a da je zamenik ministra vojske bio iz Slovenije, dakle čitav sastav vojske je ostao izmešan u meri u kojoj je, u kojoj neko nije napustio vojsku.

SUDIJA MEJ: Došli smo do trenutka za pauzu. Napravićemo pauzu na 20 minuta.

TUŽILAC NAJS: Dokument koji je tražio uvaženi sudija Kvon je dokazni predmet 131, član 324 Ustav i imam kopiju za vas.

SUDIJA MEJ: Hvala. Sada ćemo da napravimo pauzu. Molim sekretara da priđe.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Do kada planirate da radimo danas?

SUDIJA MEJ: Do 14.15. Ne, izvinite, do 14.00. Do 14.00.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Da li je tačan podatak koji ja ovde imam, da je u oktobru 1991. godine, 27 posto starešinskog kadra u JNA bilo iz sastava koji nisu sačinjavali ni Srbi, ni Crnogorci, ni Jugosloveni po nacionalnom izjašnjavanju?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja ne mogu to ni potvrditi ni odbiti, zato što nemam pri ruci takve podatke, ali verujem, verujem da bi to moglo biti tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da je čak u aprilu 1992. godine u JNA bilo oko 600 hrvatskih vojnika, iako je u januaru 1992. godine Hrvatska već bila međunarodno priznata? Dakle, tu je još trajao taj period kada nije došlo do potpunog razdvajanja.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Isti odgovor kao i malopre.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, da li je tačno da u ratnom vazduhoplovstvu oko 52 posto letачkog kadra nisu bili ni Srbi, ni Crnogorci, ni Jugosloveni?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa to je, to je poznat podatak.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A kada je u pitanju uloga JNA u Hrvatskoj, to je upravo u vreme kad si ti bio u Predsedništvu SFRJ, da li je tačno da JNA, osim što je štitila sebe, nastojala da spreči sukobe i da bude između dve strane, još jedino štitila srpski narod onde, kada je, i onda kada je bio napadnut i nikakve druge aktivnosti nije izvodila?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pazite ovako, kao i na svim drugim područjima Jugoslavije i u Hrvatskoj vojska je bila raspoređena prema stratezijskim planovima koji su postojali u Generalštabu, sa aspekta odbrane zemlje. Dakle, ona je bila raspoređena u kasarnama, u različitim delovima Hrvatske. Nije imala nikakve zadatke vojne i bila je u svojim kasarnama ili na poligonima gde je vežbala. Njena sudbina je onda postala dvostruka. Na prostorima gde je imala podršku naroda, tamo gde je bila većina srpskoga naroda, ona je ostala u kasarnama, jer je niko nije napadao. Na prostorima gde je formirana Hrvatska paravojska, ona je bila blokirana i nije joj bilo dozvoljeno da izlazi iz kasarne, poznato je i bez vode, bez hleba, bez struje, bez svega toga

za život i sa tim problemom smo se nosili do kraja, takoreći do kraja, ovaj, zaustavljanja tih sukoba u Hrvatskoj, do dolaska mirovnih snaga. Na prostorima gde nije bila napadana, dakle na prostorima gde su živeli Srbi, ona je bila u kasarnama sve dotle, dokle Predsedništvo Jugoslavije nije donelo odluku da ona može da stane na granice tih teritorija, da bi sprečila sukobe između hrvatskih jedinica koje su želele da prodru i na ta područja i srpskih paravojnih jedinica, koje su se branile hrvatskih. Dakle, to je ono šta je bilo sa vojskom u Hrvatskoj.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Za to vreme bio je na čelu JNA Veljko Kadijević, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da, pošto se ovde razne tvrdnje iznose, da Kadijević ne samo da nije bio moj čovek, kako to oni ovde kažu, nego nije mogao biti ni u kom pogledu pod mojom komandom?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja mogu govoriti o onome što je po zakonu i o onome što ja znam. Ono što je po zakonu generalu Kadijeviću je bilo nadređeno Predsedništvo SFRJ. On nije mogao da sprovodi u vojsci ništa, niti njeno uvećanje, niti njeno umanjeње, niti njen strategijski raspored, niti postavljanje rukovodstva ili bilo šta što je od najvažnijih, ovaj, stvari za vojsku bez odluke Predsedništva. Znači, nadređeno je njemu bilo Predsedništvo Jugoslavije. Što se tiče odnosa sa bilo kim, pa i sa predsednikom Republike Srbije, oni nisu bili zabranjeni, ali je sasvim prirodno da nije postojao nikakav zakonski osnov da neko nekom nešto naređuje. Što se tiče mog znanja o njihovim ličnim odnosima, oni su bili u, obzirom da sam ja prisustvovao mnogim sastancima gde smo svi bili, i Milošević i Kadijević i ja, oni su bili tolerantni, ali je bilo i varnica u smislu izvesnog neslaganja koje se sadržalo, koje je imalo dva aspekta. Prvi aspekt je bio da je Kadijević uporno insistirao da se brani cela Jugoslavija. Milošević je smatrao da ne treba da prisiljavamo Hrvate i Slovence, koji žele da izađu iz Jugoslavije, da ostanu u Jugoslaviji, da ne treba da obaramo njihove vlasti koje su tako odlučile. Dakle, to je bila prva razlika i druga razlika je bila što je Kadijević više puta tražio od Srbije i od drugih naravno republika previše mobilizacije i previše vojske, nego šta je to realno bilo potrebno za one ciljeve za koje ima političko odobrenje. Po neki put je Kadijević pokušavao da se, da daje neke sugestije političke prirode, što Miloševiću nije odgovaralo, kao što Kadijeviću nije odgovaralo ako bi Milošević dao neke sugestije vojno-taktičke ili druge primedbe. U tim

stvarima je nekad dolazilo do manjih varnica, ali u osnovi saradnja je bila manje više normalna.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U svakom slučaju nije bio ni u kom pogledu odnos da ja mogu nešto njemu da naredim.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nije bio takav odnos, čak ako govorimo o onom konačnom da može neke posledice da ima, poznato je da je, da je Kadijevića birala savezna skupština i da samo ona može da ga smeni i da u bilo kakvom sukobu sa Miloševićem on ne bi mogao da ima nikakve personalne posledice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro. Samo da na kratko dotaknem pitanje Teritorijalne odbrane. Da li se sećaš da je zbog krađa oružja iz raznih magacina TO, Predsedništvo Jugoslavije je donelo odluku da se sva sredstva iz magacina Teritorijalne odbrane prebace u vojna skladišta i da budu obezbeđena vojnom stražom?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste, to je nastalo upravo u vreme kada je, kada su Hrvatska i Slovenija počele naglo da naoružavaju svoje nelegalne jedinice i da iz tih magacina uzimaju oružje za te svrhe. Predsedništvo Jugoslavije je dalo nalog Generalštabu da to spreči i načelnik Generalštaba je naredio da se onda u svim republikama svi magacini stave pod vojnu kontrolu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ako se sećaš, mi smo imali čak poslaničko pitanje u skupštini Srbije zašto se oduzima oružje našoj Teritorijalnoj odbrani, pošto je Srbija u njega ulagala, ali to je onda odgovor bio da se to odnosi na sve i da i mi svi to moramo to da poštujemo. Ne znam da li se toga sećaš?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne sećam se, ali te su reakcije bile prirodne, jer ljudi koji su time, sa tim upravljali, bili su iznenađeni jer je odluka naprasno doneta, odnosno doneta neočekivano, nenajavljeno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da su nakon ovog raspada JNA, najveći broj starešina koji su rođeni u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj otišli u svoje republike gde su rođeni, da se tamo pridruže vojskama koje su tamo formirane da bi pomogli svom stanovništvu i uopšte da bi se uključili u odbranu svog naroda?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pripadnici vojske, od vrha do dna takoreći, a ovde se radi pre svega o oficirima, pratili su politička događanja u njihovim

narodima i u njihovim republikama i pridruživali su se političkom, kako da kažem, političkoj volji njihovih naroda i njihovih republika. Iz vojske su prilično masovno, ne potpuno, ali prilično masovno, odlazili prvo vojnici, prvo oficiri, a i vojnici iz Hrvatske, Slovenije, kasnije i iz Bosne i Hercegovine, koji nisu bili Srbi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, kada je reč o onima koji su otišli u vojsku Republike Srpske Krajine, odnosno Srpsku vojsku Krajine i Vojsku Republike Srpske, je li tačno da JNA, odnosno kasnije Vojska Jugoslavije nije imala nikakve komandne nadležnosti u odnosu na te vojske?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja u tom periodu nisam bio u vrhovnoj komandi, ali koliko sam pratio, bio sam poslanik u saveznoj skupštini, smatram da je to tačno. Verujem da je to tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, u smislu komandovanja, te vojske nisu ni na kakav način bile podređene Vojski Jugoslavije.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Mi nismo imali nikakvu odluku savezne skupštine u kojoj sam ja tada bio iz koje bi proizlazilo pravo jugoslovenske vojske ili njenog rukovodstva da komanduje nekom drugom vojskom, koja nije u njenom sastavu. To mogu reći i verujem da su se toga pridržavali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je nakon pobede HDZ na izborima 1990. godine odmah počeo da se stvara projekat hrvatskih oružanih snaga i napravljen je jedan plan ofanzivnog nastupa prema starešinama sa ciljem razbijanja JNA?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: U mojoj knjizi ima više toga zapisanoga na osnovu pouzdanih informacija naše obaveštajne službe i na osnovu izjava samih hrvatskih funkcionera, uključujući i predsednika Tuđmana, kao i na osnovu pribavljenih naredbi hrvatskog rukovodstva upućenih lokalnim organima i Teritorijalnim odbranama ili tim jedinicama. Dakle, to je bio poduhvat pomoću koga je Hrvatska želela da osigura da se može otepeti od Jugoslavije uprkos, kako su oni mislili, tome što im to neće dozvoljavati Jugoslovenska narodna armija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da su još leta 1990. godine otpočele masovne provokacije i otvoreni napadi i pritisci na JNA, na njene pripadnike, članove porodica starešina? Pretpostavljam da ste svi koji ste bili članovi Predsedništva o tome dobijali informacije od vojske?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja verujem da će Sud to pročitati, te informacije koje sam dobio od vojske, a to se nalazi u mojoj knjizi. To su bile stravične, skoro neverovatne stvari. Da su te njihove paravojne jedinice, bilo u civili ili naoružane, dobijale zadatke da onemoguće, da, da prete svim porodicama oficira, da ih ucenjuju, da ako treba i ubijaju, da onemoguće dolazak oficira u kasarne, da im oduzimaju stanove i niz drugih stvari koje su bile apsolutno neshvatljive za vreme koje se još smatralo mirnim vremenom. Dakle, jedna ogromna presija na vojsku sa svih strana, koja je kasnije pretvorena u potpunu blokadu kasarni.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je početkom oktobra 1990. godine počela je aktivnost na intenzivnom ilegalnom naoružavanju ovih hrvatskih paravojskih formacija iz inostranstva i to iz Mađarske (Hungary), Austrije (Austria) i još nekih zemalja?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Po informacijama koje je Predsedništvo dobijalo od naše vojske, a koje su citirane u mojoj knjizi, to je tada počelo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da su hrvatske paravojne formacije istovremeno upadale i u sekretarijate za unutrašnje poslove u kojima su bili Srbi, razoružavali ih, oduzimali oružje od rezervnog sastava Srba, a u kninskoj regiji i sredinom 1990. godine naoružani su pretili, bilo je velikog straha i da su onda počeli Srbi da se naoružavaju da bi mogli da se odbrane?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To je bio jedan od ozbiljnih razloga otpora Srba u kninskoj Krajini, jer je Vlada Hrvatske potpuno iznenada i potpuno bez razloga naredila da tamo dođu helikopterima specijalne jedinice milicije iz Zagreba u sva mesta u kojima većinski žive Srbi i da pokupe sve naoružanje koje je tamo predviđeno za rezervnu policiju. Svaka je opština imala pored redovne policije u manjem sastavu i naoružanje za rezervnu policiju za slučaj potrebe, i to su Srbi smatrali kao prepad radi razoružanja, da bi se u kasnijoj fazi mogli potpuno, da kažem, prisiliti na ponašanja koja njima ne odgovaraju. To je bio i jedan od onih razloga za koje je Predsedništvo Jugoslavije 7. i 8. ili 8. i 9. maja kazalo da i to pitanje treba da se raspravi sa Srbima i da se reši na način koji će biti prihvatljiv.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da je doneta odluka Predsedništva o razoružavanju svih paravojskih sastava? I da su tada od 30.000 automatskih pušaka i puškomitraljeza ovi sastavi hrvatske vratili samo 150

cevi, od čega svega 11 "Kalašnjikova" (Kalashnikov). To su podaci koje ja imam.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Mi smo 9. januara 1991. godine razmatrali situaciju nelegalnog naoružavanja naroda na etničkoj osnovi i opasnosti građanskog rata. I ustanovili smo da postoji vrlo brojno oružije u jedinicama koje su formirane na osnovu nacionalnog sastava, kako Hrvata tako i Srba, ali daleko više Hrvata koji su uvezli to naoružanje na nelegalan način. Predsedništvo Jugoslavije je 9. marta zaključilo, pošto je imalo nepobitne dokaze ko je to uradio, kada je uradio, kako je uradio da se izvrši abolocija, da se ne kažnjavaju svi nego samo nekoliko najodgovornijih ljudi koji su to organizovali, a da svi drugi su dužni, biće abolirani, ako u roku od, čini mi se, dve nedelje ili 15 dana sve to naoružanje predaju područnim vojnim jedinicama. To je odluka koju su prihvatili i predstavnici Hrvatske na sednici kojoj je prisustvovao i sam predsednik Tuđman. Međutim, Srbi su predali naoružanje jer su verovali da i kad predaju naoružanje biće zaštićeni od strane Jugoslovenske vojske. Sa Hrvatima smo imali velike teškoće. U nekoliko navrata smo vodili dodatne razgovore koji su zabeleženi tu u mojoj knjizi i na kraju oni nisu predali naoružanje. U suštini stvari, ostali su naoružani do kraja, bez obzira na sve te odluke Predsedništva i bez obzira na njihova obećanja, a isto tako nisu dozvolili procesuiranje onih koje je trebalo kazniti, jer su onemogućili Vojni sud koji je tamo počeo da zaseda, onemogućili ga da radi masovnim pritiscima i demonstracijama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li se na to odnosi ova tačka 48 izjave gde se, čini mi se od strane gospodina Najsa izvlači jedan pogrešan zaključak, jer ovde se kaže da se ja zalažem da se osude krivci? Poslednji red kaže: "Trebalo osuditi krivce". On smatra da svako popuštanje bilo pogrešno. Dakle, osuditi krivce koji su to naoružanje pribavili, koji su u to umešani. Abolocija je za masovno, ali za one krivce smatram da ne treba popuštati. O tome se radi, a ne o otimanju oružija uz prolivanje krvi.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Tačka 48 iz moje izjave je tačna ovako kako je napisana, ali je treba razumeti kao deo toga šta se dogodilo. Kad smo odlučili da se oružije vrati uz abolociju vođena je rasprava između mene i gospodina. Mesića da oni to i urade. I ovaj razgovor govori da je on u jednom razgovoru samnom obećao da će oni predati 20.000 automata, tih "Kalašnjikova". Naravno, sve to drugo što piše je isto tačno jer ja sam odmah obavestio i Kadrijevića i Miloševića da će Hrvati predati 20.000 pušaka i ovde je tačno šta piše da je Milošević smatrao da će oni da slažu i iznervirao se da

samo gubimo vreme, a da oni na vremenu dobijaju i sa tim oružjem se dalje organizuju. Moja reakcija je bila: "Pa nećemo valjda sad da ratujemo za to oružje kada smo zaključili sporazum i oni obećavaju da će da ga predaju". I to je jedan razgovor koji je činjenica, a on je onda rekao: "Nećemo valjda oprostiti onima koji su krivi". Ne, procesuiraćemo i njih. Tako se završio razgovor.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ja se zalažem da se osude krivci, a izražavam sumnju da će ispoštovati, odnosno tvrdim da će slagati. Pa je l' se pokazalo posle par dana da su slagali?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, oni jesu slagali, a krivce, na žalost, nismo procesuirali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro. A je li tačno da su na osnovu te naredbe Srbi u Kninu vratili oružje?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste tačno. Jeste tačno, samo moram reći da su Srbi u Kninu verovali da će njih zaštititi jugoslovenska armija ako se slučajno nešto desi drugačije nego što bi trebalo da se desi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A je li tačno da je Tuđman posle prikazivanja filma o Špegeljovom ilegalnom naoružavanju čvrsto obećao Predsedništvu razoružavanje svih paravojskih formacija i čak kažnjavanje odgovornih lica? Naravno, ništa nije preduzeto oko toga.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Rekao sam, Tuđman je bio prisutan na sednici Predsedništva SFRJ 9. januara, kada je ova odluka o razoružavanju i o kažnjavanju krivaca doneta i on je tu odluku prihvatio, samo je nije sproveo. Moje je mišljenje da on nije imao drugu mogućnost nego da taktički tako postupi kako bi ublažio gnev Predsedništva prema njemu lično.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro da li se sećaš onog predloga za vanredne mere. Naime, je li tačno da je na sednici Predsedništva 11. marta 1991. godine čak i Riza Sapundžija (Riza Sapungijija) glasao da se uvedu vanredne mere u Jugoslaviji, osim njega još trojica iz Predsedništva za privremene mere glasali znači, i to je značilo prvo razoružavanje, pa šest meseci mir pa onda izbori i tada je većina, znači četiri prema tri bila da se donesu privremene mere, ali nisu donete jer je Drnovšek bio odsutan, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je bilo 12. marta ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ja ovde imam zapisano da je 11., da li je 12. ili 11. to nije ni bitno.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: 12. matra da ne bi bilo zabune koja je sednica u pitanju. To je tačno, to je tačno. Mi nismo imali potpuni kvorum, Drnovšek tog dana nije bio prisutan, ali kao što je poznato, za odluku Predsedništva potrebno je, za ovakvu odluku bilo je potrebno pet članova, pet članova Predsedništva, pa makar da ih je bilo samo pet na sednici, moralo je da bude pet za... Nije bilo dovoljno što je sedam prisutno, a četiri za, ta odluka nije mogla da se donese.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je ova odluka, odnosno nedonošenje te odluke izazvalo veoma negativne posledice u reagovanju Srba koji su bili ugroženi, jer oni su očekivali da ih vojska zaštiti, kao što si rekao maločas, da se uvedu te privremene mere i kad je odbijen taj predlog SSNO o zavođenju tog vanrednog stanja, kada je propao taj pokušaj Predsedništva da se izvrši razoružavanje, dakle sve to kumulativno, da je tek onda počelo njihovo spontano naoružavanje? Kad kažem njihovo, mislim na Srbe u Krajini.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja nisam sasvim siguran da to baš bio prelomni dan, ali suština stvari je ovakva: pošto se pokazalo da Hrvati nisu ispoštovali odluku od 9. januara, dakle, prošlo je dva, tri meseca i da su ostali naoružani i još se dalje naoružavali. Ne samo, ovaj, iz lokalnih nego i iz međunarodnih izvora, onda su Srbi nanovo krenuli u naoružavanje, ne verujući više nikome. To je tačno. Da li je baš toga, taj dan bio presudan, to ne mogu reći jer je to jedan, jedan tok stvari koji nije imao takvo krupne zaokrete.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je tada to rukovodstvo koje je upravljalo paravojnim formacijama u Hrvatskoj delilo oružje građanima hrvatske nacionalnosti, koji su teritorijalno bili okruženi Srbima u nacionalno mešovitoj sredini, u regiji Knina, Like, Korduna, Banije, sremsko-baranjske oblasti?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja nisam ovo dovoljno razumeo. Da su delili oružje Hrvatima u regionima gde su Hrvati bili okruženi Srbima?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gde je bilo veće prisustvo srpskog stanovništva, da.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja ne znam zaista. Takve, takve informacije nisu bile dominantne niti sam ja to negde zabeležio, a moguće da je i to bi-

lo. Ja znam da su hrvatske vlasti generalno naoružavale isključivo Hrvate i u najvećem broju članove Hrvatske demokratske zajednice. Dakle, nacionalna osnova i partijska pripadnost je bila temelj za sastav njihove vojske. Da li su oni to činili samo u naseljima gde Srba nije bilo ili u naseljima gde su većinom bili Srbi, o tome ja nisam imao neke, ovaj, ovaj, baš toliko pouzdane informacije, a moguće je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, pa još 1990. godine počelo je razoružavanje ovih policijskih stanica u kojima su pretežno radili Srbi. Je l' to poznata stvar?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I počelo otvaranje novih stanica, naročito u Istočnoj Slavoniji i kninskoj regiji, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I na rubnim delovima gde žive Srbi. I onda je bio onaj upad specijalaca koji si malopre pomenuo, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Je li tačno da je tada u stvari vojska sprečila da ne izbije neki ozbiljniji sukob, a ne kako kaže Babić ovde kad je svedočio, da je vojska radila da onemogući funkcionisanje pravne države regularnih snaga Hrvatske?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa to je jedno pitanje koje nije dovoljno razjašnjeno, bar meni. Koliko ja znam, Hrvatska je preduzela mere da se razoružaju sve te policijske jedinice gde su Srbi bili dominantni i poslala je helikoptere da pokupe naoružanje. Ona je to uspela u mnogim mestima, ali nije uspela u Obrovcu i Kninu i kada je, kada su helikopteri krenuli u tom pravcu, bili su zaustavljeni i vraćeni od vojske. Sporno je da li ih je vojska vratila zato što je znala da idu u Knin gde će izbiti sukobi ili u Obrovac gde će izbiti sukobi, kako tvrdi Tuđman, ili ih je vratila zato što nisu bili prijavili let, jer vojska kontroliše nebo. Tuđman je mene pozvao telefonom i rekao mi da je vojska prisilila njihove helikoptere koji se legalno kreću na svoje zadatke da se vrate. Ja sam pozvao Adžića i pitao ga o čemu se radi. On mi je rekao da to nije istina, helikopteri nisu prijavili let, a vojska kontroliše nebo i mi smo samo njima naredili da se vrate i da prijave let, pa će onda biti dozvolje-

no. Šta je od toga tačno, ja mogu samo da ostavim svakome da razmišlja. Možda je tačno i jedno i drugo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ja ću sasvim kratko da postavim zbirno jedno pitanje, pa te molim da na svaku od ovih stvari kažeš ono šta sam znaš, jer je to bilo u vreme kad si bio u Predsedništvu. Ovde se navodi niz raznih tih događaja. Ja ne mogu sve ni da ih popišem, jer nisam hteo da prevrćem po svim dokumentima, da imam u vidu sve, ali evo tu su na primer Vukovar, Dubrovnik, pa onda Lovas, Škabrnja, Zvornik, Foča, Bijeljina, Brčko, Srebrenica. Ne mogu da napravim konačan spisak, dakle, da li je Srbija ili Predsedništvo SFRJ imala nekog udela u tome šta se događalo. Ja sam za, na primer, Lovas, Škabrnju i ta mesta čuo ovde prvi put, čak i u geografskom smislu. Za ove druge gradove, oni su mi poznati geografski, ali ne da je neko tamo imao neki, neki udeo. Bar ono što je bilo u našem znanju. Da li je u tvom ili po tvom saznanju, u mom saznanju bilo bilo šta što je vezano za sve ove lokacije i nekakva nedozvoljena mešanja nekih snaga iz Srbije ili ulogu JNA u svemu tome?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: O tome nas dvojica nismo nikad razgovarali. Ja ne znam šta je ko znao, šta nije znao ali nikada o tome nismo razgovarali. A što se tiče mog znanja, ja sam i objasnio i želim nanovo da kažem. Odluke Predsedništva, uloga Predsedništva i njegove nadležnosti zaustavljale su se na donošenju globalnih političkih odluka. Sve dalje je bilo odgovornost Generalštaba i u pogledu taktičkih, i u pogledu operativnih stvari, i u pogledu problema na pojedinim mestima i o tome je Predsedništvo povremeno dobijalo globalne izveštaje, tako da ova mesta koja su pominjana, nikada nisu kod mene bila u glavi prisutna, niti sam imao predstavu šta se tamo dešava, izuzev globalnih stvari o kojima je u mojoj knjizi napisano koji je oblik informisanja bio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ako nisu bila u tvojoj ni na kakav način pažnji niti obimu informacija, da li pretpostavljaš da su mogla biti u mom nekom obimu informacija ili pažnje za ono šta se dešavalo tamo po tim mestima?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ono šta ja mogu da tvrdim, mi nikada o tome nismo razgovarali. Samim tim se može pretpostavljati da, da, ovaj, nisi bio u toku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E dobro, šta ti je poznato o događajima u Vukovaru? Kakva je uloga Predsedništva SFRJ u događajima u Vukovaru? Je li imalo Predsedništvo SFRJ neku neposrednu ulogu u tome ili je to u kontekstu opštih napada na JNA i sukoba JNA na području Hrvatske?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To su dve stvari koje, u koje je Predsedništvo involvirano. Prva stvar je odluka Predsedništva od 8. i 9. maja da Jugoslovenska narodna armija stane između hrvatskih i srpskih jedinica, da smanji sukobe i da zaštiti teritorije na kojima žive Srbi dok se ne donese političko rešenje, to je, to je odluka od 9. maja na osnovu koje je vojska delovala u Hrvatskoj, i drugo je sporazum između Kadijevića koji je u naše ime bio u Ženevi (Geneva) i Tuđmana, na kome su bili prisutni, koliko mi se čini Vens (Cyrus Vance) i gospodin Milošević, da Hrvatska deblokira sve blokirane kasarne Jugoslovenske narodne armije u Hrvatskoj i da se iz tih kasarni izvuče sva vojska mirnim putem. To je isto bila naša, naša saglasnost i baza za rad. Kao, kao što se zna, ta odluka nije dosledno primenjena ili nije uopšte primenjena. U Vukovaru je bila kasarna sa nekoliko stotina pripadnika Jugoslovenske narodne armije, koja je bila blokirana više meseci. Ne mogu precizno da kažem koliko ali je bila u dugom periodu vremena odsečena od snabdevanja hranom, lekovima, telefonskim vezama, strujom, vodom, dakle, potpuno onemogućena da normalno živi, da je tamo i, i bila istovremeno stalno granatirana i napadana. Da je u toj kasarni bilo i poginulih i pomrlih koji nisu imali gde, nisu mogli nigde da budu sahranjeni, jer niko iz kasarne nije mogao zbog stalnih napada da izađe, a sporazum koji je potpisan u Ženevi hrvatska strana nije htela da sprovede. Nije htela da omogući normalno da se izvrši evakuacija te kasarne. U tim okolnostima je jugoslovenska armija odlučila da oslobodi kasarnu jer je bilo više apsolutno nemoguće dozvoliti da više stotina ljudi pomre tamo od gladi i da se možda i razboli jer je, jer već su počeli leševi unutra da se raspadaju. To je bila uzgredna, ne uzgredna, nego informacija za Predsedništvo SFRJ da Hrvatska ne sprovodi odluku o, ovaj, deblokiranju kasarni i da se ona, kasarna u Vukovaru mora silom uzeti. To je ono šta je u znanju Predsedništva Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je nešto još bilo u našem znanju u Srbiji, s obzirom da je to van Srbije? Da li smo mi mogli nešto više znati nego Predsedništvo Jugoslavije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja ne mogu da upoređujem znanja. Ja govorim šta smo mi, kako smo mi bili informisani i sa čime, sa čime je vojska

kod nas došla. Može da se desi da je neko znao nešto više ili da nije znao ni toliko. To ja ne znam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pretpostavljam da smo mi pratili događaje i ono šta se dešavalo u Srbiji, šta je u našoj nadležnosti, a ovo šta je bilo u nadležnosti vojske, pretpostavljam da je ono šta je pratilo Predsedništvo SFRJ. Govorim o političkim organima.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Prirodno je da je najviše informacija imala Jugoslovenska narodna armija i da je ona nama dala dovoljno informacija o tome. Pretpostavljam da niko drugi nije imao više informacija nego armija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa i ja to pretpostavljam. E sad, da napravimo jednu malu digresiju. Ja bih te molio da pokušaš da se setiš toga. Ti si juče pomenuo da je međunarodna zajednica, otprilike tim rečima, parafraziram, uvek insistirala da Srbija učestvuje u svim tim pregovorima, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa to je činjenica. Želeli su da ti uvek budeš prisutan svud.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Jeste. Da li se sećaš, to je, to se pojavljuje i u ženevskom, a i u onom Karingtonovom (Peter Carrington), onom u Igalu, gde smo se sreli, isto je bio Kadijević u ime Jugoslavije, mene su tražili zato što je srpsko pitanje i tako dalje. Ja mislim da sam i tebi o tome govorio tada. Reč je bila o formulacijama da se sve snage pod njihovom komandom ili tako dalje i tako dalje, treba da povuku, da prestane, da bude prekid vatre i tako dalje i da sam ja uvek stavljao primedbu da ja tu nemam šta da tražim jer Srbija nema nikakve snage, a onda je Karington našao formulaciju da se kaže "ili pod njihovim političkim uticajem", šta je vrlo jedna rastegljiva, rastegljiva formulacija, pa onda se može podrazumevati da će Srbija i ja lično, sve učiniti u okviru svog političkog uticaja u vezi sa onima na koje možemo da vršimo politički uticaj. Je ti poznata ta formulacija? Ona se pojavljuje i u Ženevi, ona se pojavljuje i u igalskom sporazumu, ali meni je tada Karington rekao: "Pa evo, nemate ali eto možete ostvariti neki politički uticaj" koji sam ja nastojao i da ostvarim, na kraju krajeva i u pogledu dolaska UN i Vensovog plana (Vance Plan), i u pogledu smirivanja situacije u okviru političkog uticaja. Dakle, da li je nesporno da mi nikakve snage nismo imali koje smo tamo uputili? Mislim na političko rukovodstvo Srbije, na Vladu Srbije ili na bilo kakve vlasti Srbije.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa pazite, pa problem je, po mom mišljenju, osnovni problem je nastao kada međunarodna zajednica ili njeni organi nisu priznavali to takozvano krnje Predsedništvo, ali nisu mogli da izbegnu da razgovaraju sa organima federacije, jer je u njihovim rukama odluka o vojnim pitanjima. Kompromis je nađen da u naše ime ide general Veljko Kadijević. Oni su njega prihvatili i priznavali, izbegavajući da se igde napiše i potpiše Predsedništvo Jugoslavije. Ako se radi, znači, o pitanjima vojske i Jugoslavije, Kadijević je bio ovlašćen da to sve radi i potpisuje kao da smo mi bili prisutni iz jednostavnog razloga što oni nas nisu hteli vide. Što se tiče učešća drugih, to je po mom mišljenju bilo zahtevano od predstavnika međunarodne zajednice, naročito kad se radi o gospodinu Miloševiću, zbog sigurnosti da će to ipak biti na neki način bolje sprovedeno i vrlo verovatno zbog ugleda koji je on imao i mogućeg uticaja na sve one koji to trebva da sprovedu. On nije bio taj koji je bio neophodan sa aspekta obaveza federacije, ali verovatno se tumačilo da je bio koristan.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, ja mislim da je to sasvim dovoljno objašnjenje. Da li ti je poznato, pošto se ovde stalno pominje, dobro možda sam preterao ako kažem stalno, ali mnogo je puta pominjano u onom konceptu kako da se stvori Velika Srbija, da se postavi vojska na neke granice Velike Srbije: Karlobag, Karlovac, Virovitica, ne mogu sad baš tačno da se setim, ali otprilike to. Da li ti je poznato da je ikad u bilo kom organu ili s vojskom ili bilo gde pominjana nekakva granica na tom području ili bilo kakva granica te vrste?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To je u javnosti bilo stalno prisutno, ali je, to su bile parole ili ciljevi koje su postavljale opozicione partije, pre svega Srpski pokret obnove i Radikalna stranka, po mom mišljenju kao neka, da kažem, kao neko veliko obećanje srpskom narodu da će oni ako dođu na vlast obezbediti to, što je po mom mišljenju bila ne samo iluzija u pogledu neke moguće realnosti, nego je bila i politička obmana i prevara. Rukovodstvo, zvanično rukovodstvo nikada nešto tako nije izjavljivalo, niti je nešto tako zastupalo. Poznate je da je, šta je zastupalo, da se nađe, da se obezbedi srpskom narodu pravo na samoopredeljenje i da se nađe političko rešenje za srpski narod u Hrvatskoj koje bi i za njega bilo prihvatljivo. Bez ikakvog pominjanja takve granice koja čak i ne odgovara etničkim granicama srpskog naroda.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, poznato ti je da prilikom proglašenja Savezne Republike Jugoslavije, aprila 1992. godine, da je skupština proglasila da Savezna Republika Jugoslavija nema nikakve teritorijalne pretenzije prema drugim bivšim jugoslovenskim republikama, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, da. to je, to je sastavni deo, to je praktično sastavni deo ustava. To je deklaracija povodom donošenja Ustava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Sada da se vratimo na ove događaje u Hrvatskoj. Da li je poznato tada bilo da su ovi ekstremisti paravojsnih formacija koje su formirane u Hrvatskoj, koji su činili najstravičnije zločine nad Srbima, od onih u Sisku i okolnim mestima u leto i jesen 1991. godine, Pakračka Pljana, egzodus Srba iz Zapadne Slavonije, Milevački plato, Maslenička, "Bljesak", "Oluja" posle 1995. godine. Da li je sve to zajedno u stvari predstavljalo deo rata protiv Jugoslavije, odnosno oružane secesije koju je podržavao deo međunarodne zajednice, a pre svega Nemačka?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne bih želeo da procenjujem svaki slučaj pojedinačno. To je stvar veoma opasna i delikatna, ali generalno gledano, sve te vojne aktivnosti u Hrvatskoj bile su skoncentrisane na neutralizaciju Jugoslovenske narodne armije i na neutralizaciju otpora srpskog naroda. U kom su se obliku odvijali, odvijale sve te aktivnosti, da li su neke bile van kontrole i same hrvatske vlasti ili su bile deo njihove politike i taktike, to može da se individualno određuje, zaista to, u to ne mogu da se upuštam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, da li je tačno da je rat u Bosni i Hercegovini onaj u Hrvatskoj bio međunarodni sukob i građanski rat, a ne nikakva srpska agresija, odnosno, agresija Jugoslavije ili agresija Jugoslovenske narodne armije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa naravno Jugoslovenska narodna armija nije nikoga napadala u vreme kada su izbili sukobi. Sukobi su izbili na međunarodnoj osnovi iz razloga o kojima sam govorio i koji su poznati. Jugoslovenska armija se umešala tek od 9., 8. ili 9. maja 1991. godine, kada joj je dat nalog da stane između zaraćenih strana. Znači zaraćene strane su bile nacionalne zajednice. I to je bio građanski rat.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je rat u Bosni i Hercegovini objektivno nametnuta srpskom narodu upravo od onih koji su krenuli na nasilnu secesiju Jugoslavije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa tu ocenu treba da izvuče možda neki mnogo širi i kompetentniji forum na osnovu svega šta se dogodilo. Ja mogu reći svoje samo duboko ubeđenje da je Bosna i Hercegovina imala sve uslove da preživi bez rata, bilo da se odvoji od Jugoslavije, bilo da ostane u Jugoslaviji, samo da nije se krenulo putem stvaranja unitarne Bosne, dakle kao jedne države, ne uvažavajući da tamo postoje tri naroda. Bosna i Hercegovina je u okviru Jugoslavije imala ustavno rešenje koje su prihvatila sva tri naroda, po kome su bili potpuno ravnopravni. Oni su imali skupštinu koja je imala tri veća: srpsko, hrvatsko i muslimansko i čije su poslanike birali građani ta tri naroda i nijedna odluka se nije mogla doneti, a da šteti drugome narodu. Morale su biti usaglašene. Čak su postojali posebni komiteti za usaglašavanje bilo da je izašla iz Jugoslavije, bilo da je ostala u Jugoslaviji, da je samo taj koncept koji je već živio 50 godina i funkcionisao zadržan, a da nije traženo nešto što ne odgovara drugim narodima, rata ne bi bilo, po mom mišljenju. Politička greška je bila referendum celog naroda, bez obzira na rezultat, a tamo muslimanski, sada bošnjački narod ima preko polovine građana koji su mogli da odluče kako hoće i to nije odgovaralo Srbima i Hrvatima. To je uzrok rata po mom mišljenju, u Bosni i Hercegovini.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je tačno da je građanski rat u Bosni i Hercegovini, da malo preciziram želim ove stvari, započeo onda kada je izvršena majorizacija, prihvaćen taj krnji referendum o nezavisnosti, koji je održan uprkos činjenici da u Ustavu stoji da: "Republiku čine tri konstitutivna u svemu ravnopravna naroda"?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa tačno je. Redosled događaja ide tako da su prvi incidenti započeti posle toga, onda se to širilo posle.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da u tom ratu nije učestvovala Savezna Republika Jugoslavija?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa naravno da je tačno. To je čistio građanski rat koji je izbio iz ovih razloga o kojima sam govorio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je tačno da smo stalno insistirali? Ja mislim, ja ne mislim nego ja lično znam koliko sam ja puta insistirao, a čini mi se da si i ti zastupao isti stav, da postoji samo jedno rešenje za krizu u Bosni i Hercegovini, to je ono koje će jednako štiti prava i interese svih, a to znači i Srba i Hrvata i Muslimana.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa na kraju se i pokazalo da je rat bio uzaludan, jer bez konsenzusa sva tri naroda nije moglo da se nađe rešenje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A počeo je rat time što je pogažen konsenzus sva tri naroda, odnosno, napravljen taj krnji referendum bez srpskog naroda.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Na žalost, to je bio poziv Evropske zajednice (European Community), tada se tako zvala, da se takav referendum napravi bez da se uvaži činjenica da je Bosna višenacionalna država.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali uprkos toj činjenici dakle, kako su se događaji odvijali, je li poznato i je li tačno i je li to bio predmet i naših razgovora da je Srbija i Savezna Republika Jugoslavija podržala sve mirovne planove kojima bi se zaustavio rat u Bosni i Hercegovini?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je istina. Bilo ih je, čini mi se, šest. Od Kutiljerovog (Jose Cutileiro) do Dejtonskog sporazuma (Dayton Accord). Sve planove je Srbija prihvatila, a svaki od njih po neko je odbijao, što je bio razlog da ne budu usvojeni, sem poslednji, Dejtonski. Ne samo što je Srbija bila životno zainteresovana da se zaustavi rat, jer je to najgora stvar koja se može desiti, nego je bila životno zainteresovana da joj se ukinu sankcije, jer je ona bila kažnjena međunarodnim sankcijama zato što se vodi rat u jednoj drugoj državi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je tačno, pošto je, sad si sam pomenuo Kutiljerov plan (Cutileiro Plan), da su predstavnici sve tri strane taj plan, dakle, pre nego što je počeo rat, prihvatili u Sarajevu 18. marta 1992. godine? Pre sukoba u Bosni i Hercegovini.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Koliko se sećam, jeste, ali je posle muslimanska strana odustala od te saglasnosti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, Izetbegović je 25. marta povukao svoj potpis sa tog plana?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Je li opšte poznata činjenica da je on povukao potpis pod uticajem upravo američkog ambasadora Vorena Cimermana?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: O tome je pisalo, pisano u javnosti i nije demantovano. Vrlo verovatno da je to tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je taj plan podrazumevao nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, ali doduše kantonizovanu, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno. Sva tri naroda, njihovi predstavnici u tom trenutku su prihvatili da bude nezavisna Bosna i Hercegovina kao zasebna država i kantonizaciju u kojoj su oni imali određenu vlast i zajedničku vlast prema formuli koju su prihvatili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Prema tome, ne može se ni srpskim predstavnicima u Bosni i Hercegovini staviti primedba da su oni težili nekakvoj Velikoj Srbiji, jer su prihvatili plan nezavisne Bosne i Hercegovine, ali je u odgovarajućoj meri uvažena njihova ravnopravnost i izvršena ta kantonizacija, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Zamolio bih te da samo komentarišeš, odnosno da kažeš da li misliš da je ovo ispravno mišljenje, inače objavljeno u muslimanskom listu "Zmaj od Bosne" 19. jula 1993. godine, gde se kaže da je neprihvatanje Kutiljerovog plana jedan od najkatastrofalnijih promašaja muslimanske politike i sad citiram: "O kratkovidosti muslimanske politike najbolje govori neprihvatanje Kutiljerovog plana na početku mirovnih pregovora o Bosni i Hercegovini kojeg su i Srbi prihvatili. Muslimani su ga odbili zarad fiks ideje o jedinstvenoj i cjelovitoj BiH". Je li to konstatacija koja je realna?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa što se mene tiče, ja se slažem sa tom konstatacijom, ali svako ima pravo na svoje mišljenje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li se sećaš da je na zasedanju Skupštine Bosne i Hercegovine 27. februara 1991. godine na kome je raspravljano o nacrtu Deklaracije o suverenosti Bosne, koju je predložila Stranka demokratske akcije, Alija Izetbegović izjavio: "Žrtvovali bismo mir zarad suverene Bosne i Hercegovine, ali ne bi žrtvovali njenu suverenost zarad mira"?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, takođe ta je rečenica ubeležena u moj dnevnik kao vrlo krupna i vrlo opasna izjava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li se sećaš koliko je veliko uznemirenje Srba u Bosni izazvala takva izjava?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ta izjava je izazvala uznemirenje i šire od Bosne. Ako je neko, ako je neko javno izjavio da je spreman da ratuje za unitarnu Bosnu, da žrtvuje mir da bi postigao unitarnu Bosnu. Znači da poništi suverena prava dva druga naroda. To je jako opasna izjava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li se sećaš, ja se izvinjavam unapred, jer u ovim svojim beleškama nemam datum, ali ti ćeš se svakako setiti da je na navedenu izjavu Alije Izetbegovića i na Deklaraciju o suverenosti Bosne i Hercegovine reagovao ovaj poslanički klub Srpske demokratske stranke u Skupštini Bosne i Hercegovine upravo pismom Predsedništvu SFRJ, čak mislim predsedniku Predsedništva SFRJ sa zahtevom za zaštitu i posebno se pozivajući na svoje suvereno pravo, na ostanak u Jugoslaviji, garantovano članom 1 i 2 Ustavom Bosne i Hercegovine i Ustavom Jugoslavije? I oni u tom pismu, između ostalog, kažu: "Mi srpski predstavnici u Skupštini Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, kao legitimni i jedini predstavnici srpskih naroda u Bosni i Hercegovini, zahtevamo od federalnih institucija da zaštiti naša suverena prava da ostanemo u okviru Savezne Republike Jugoslavije. Mi zasnivamo svoja prava da živimo u Saveznoj Republici Jugoslaviji na sadašnjem Ustavu Bosne i Hercegovine, članu 1, paragraf 2 i takođe na još uvek postojećem Ustavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije". Mislim da si upravo ti tada bio predsednik Predsedništva. Pretpostavljam da si to pismo dobio i oni su na to reagovali. Na ovu opasnu, na ovu opasnu Izetbegovićevu nameru koju je on saopštio.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa oni su se obratili Predsedništvu Jugoslavije zato što je u Ustavu Jugoslavije, Ustavom Jugoslavije, garantovana ravnopravnost svih naroda u Jugoslaviji, što to Ustav Jugoslavije garantuje, ali se ta prava treba da ostvaruju unutar republike. Naravno da se mi nismo saglasili, nismo se saglašavali da se majorizacijom u Skupštini Bosne i Hercegovine donose odluke bez saglasnosti poslanika sva tri veća i sva tri naroda, ali kao što je poznato, naša moć je tada bila sve manja i manja. Mi smo njima mogli dati za pravo i dali smo im za pravo, ali nismo mogli mnogo da učinimo zato što je Evropska zajednica i međunarodna zajednica pozvala Bosnu i Hercegovinu da radi, tako da bi svaka naša reakcija, sem verbalne podrške, bila sukob sa onim šta se dešava po nalogu međunarodne zajednice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali dobro, sad da se vratimo na onu činjenicu koju smo maločas upravo konstatovali. Nesumnjivo je dakle, da je srpska strana u Bosni i Hercegovini, prihvatajući Kutiljerov plan, odustala od svog zahteva za ostajanjem Bosne i Hercegovine u okviru Jugoslavije. Dakle, prihvatila je nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, odvojenu od Jugoslavije. Jedino je tražila kroz regionalizaciju i to prihvatila, jer je to predviđao Kutiljerov plan, odnosno kantonizaciju, nekakvu zaštitu njihove ravnopravnosti u odnosu na druge nacionalne zajednice, je l' to tako? Je l' to toliko očigledno?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Mi smo juče ovde razmatrali neke detalje iz jednog zapisnika iz stenograma Predsedništva Jugoslavije od 2. marta 1992. godine, na kome je bio prisutan i gospodin Karadžić. Tu se raspravljalo o Vensovom planu i njegovoj primeni, gde je on nekoliko puta, i tu dakle, čak 1992. godine, a i ranije, kazao "da su Srbi u Bosni potpuno prihvatili da ne budu u sastavu Jugoslavije, nego da budu u sastavu buduće Bosne i Hercegovine, samo traže ravnopravnost unutar te države". Dakle, kontinuirano su oni to tako govorili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A sećaš li se izjave Kutiljera, ja je citiram ovde iz sarajevskog "Oslobođenja" 24. februara 1992. godine? Na početku pregovaračkog procesa kojim je rukovodio nakon konferencije u Lisabonu (Lisbon) 21. i 22. februara, on je rekao: "Srbi traže konfederalnu Bosnu i Hercegovinu, Muslimani unitarnu, a Hrvati federaciju".

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ne sećam se, ali nemam razloga da ne verujem u to.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, je l' nije sporno da Kutiljerov plan nije predviđao konfederalnu Bosnu, već kantonizovanu državu, mnogo čvršću od konfederacije, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: A pa to se može i proveriti iz samog teksta plana. To je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naravno. Da li se, dakle, može zaključiti da su Srbi prihvatili Kutiljerov plan iako on ne samo da nije bio u skladu s njihovim zahtevom za ostanak Bosne i Hercegovine u Jugoslaviji, nego nije bio u skladu ni sa onim šta su prema samom Kutiljeru prvobitno tražili na planu uređenja nezavisne Bosne i Hercegovine? Jer Kutiljero kaže: "Srbi traže konfederalnu Bosnu, Muslimani unitarnu, a Hrvati federaciju". Dakle, oni su odustali i od toga da ostanu u Jugoslaviji, odustali i od toga da traže

konfederalnu Bosnu, prihvatili Kutiljerov plan. Znači, odstupili dva stepenika ispod tog svog zahteva u interesu jednog racionalnog i mirnog rešenja.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa svi su bili odstupili od nečega i načinjen je kompromis. Velika je šteta što nije usvojen taj plan.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači, Srbi su bili spremni za ustupke radi očuvanja mira, a Izetbegovićeva strana nije, odnosno vlasti u Sarajevu nisu.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Sada ja ne bih želeo da se mnogo u to upuštam, ali ja mogu da kažem svoje mišljenje, da su vlasti u Sarajevu prvo prihvatile taj plan zato što su smatrale da je to dobro za Bosnu, a onda su podstaknute verovatno interesima onih koji su ih podstakli da se to ne uradi. Niko ne bi podstakao jednu među, jednu nacionalnu zajednicu u jednoj državi da nešto ne prihvata, ako nije njemu, tome koji podstiče, u nekom interesu to. Ali ja naravno nisam kompetentan da zaključujem, mogu samo da rezonujem onako kako mi moje znanje dozvoljava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, s obzirom da si bio predsednik Predsedništva SFRJ, na najvišoj funkciji i dobro znao i imao veliko iskustvo iz međunarodnih odnosa, kome je to bilo u interesu da proizvede sukobe u Bosni i Hercegovini?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa verovatno onima koji su sugerisali da se taj plan ne usvoji, a verovatno je to dalo neke, davalo neka veća obećanja Aliji Izetbegoviću koja su njemu bila primamljiva. Verovatno je to. Ali, to je verovatno, ja ne mogu tvrditi nešto šta ne znam sigurno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je sigurno da je Kutiljerov plan bio najbolja šansa za očuvanje mira u Bosni i da su ga Srbi prihvatili? Dakle, je li to nesporna činjenica?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da su ga Srbi prihvatili je nesporno, a da li je bio najbolja to, bio je dobar po mojoj oceni.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U svakom slučaju bio je opcija koja bi onemogućila bilo kakav rat.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Vrlo verovatno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, je li poznato da smo nas dvojica ili bolje da kažem vlasti Republike Srbije i vlasti Jugoslavije, uključujući nas dvojicu, podržali taj Kutiljerov plan?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Nije sporno, rekao sam, sve planove smo mi podržali iz ta dva razloga, najvažnije je da se zaustavi rat i najvažnije da nam se ukinu sankcije, posle toga ćemo tražiti sva druga rešenja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, podržali smo, dakle, i Vens-Ovenov (Vance-Owen Plan) i Oven-Stoltenbergov (Owen-Stoltenberg Plan) i plan o uniji tri republike i akcioni plan Evropske unije (European Union Plan) i ovaj na osnovu inicijative Kinkela (Klaus Kinkel) i Žipea (Alain Juppe) i plan Kontakt grupe (Contact Group Plan) i na kraju upravo našim zalaganjem prihvaćen je Dejtonski sporazum. Da li je tačno da su svi ti navedeni planovi podrazumevali regionalizovanu ili kantonizovanu Bosnu i Hercegovinu? Je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ovo prihvatanje regionalne, odnosno kantonizacije i regionalizacije, koja u svim planovima bez izuzetka se predlaže, ne govori o tome da je srpski zahtev za regionalizacijom, odnosno kantonizacijom iznet još pre rata u Skupštini Bosne i Hercegovine bio opravdan, jer je to bio minimum uslova da se obezbedi ravnopravnost i zaštita minimuma nacionalnih prava i Srba i drugih naroda? Je l' to tako ili nije?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja ne mogu da govorim o tome šta je bio minimum, šta je bio maksimum. Ja znam da je u Jugoslaviji dok se Jugoslavija nije raspala, Bosna imala ovakvu strukturu vlasti o kojoj sam govorio gde je svaki narod bez obzira gde živeo imao pravo da sam sebi bira predstavnike bez teritorijalne regionalizacije, ali se znalo da oko 60 posto teritorije Bosne i Hercegovine pretežno naseljavaju Srbi, ali to su bile i teritorije koje su ređe bile naseljene, da nekih tridesetak posto teritorije pretežno naseljavaju Muslimani, ali su oni uglavnom bili u gradovima i u zbijenim regionima, gde je zbijena naseljenost i da su ostatak imali Hrvati. Da li je to šta je bilo do tada bilo za sve njih nedovoljno prihvatljivo, pa su svi prihvatili dalje regionalizaciju uz obezbeđenje da vlast opet bude birana od strane onih koje predstavlja, vrlo verovatno da je to svima odgovaralo, vrlo verovatno da je to svima odgovaralo čim su te planove uglavnom prihvatili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, odgovarao je taj Kutiljerov plan i Muslimanima, pretpostavljam, jer valjda ga Izetbegović ne bi potpisao da nije odgovarao Muslimanima?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Da, pa to i ja kažem, to i ja kažem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li činjenica da su Srbi u Bosni i Srbi u Jugoslaviji prihvatili ove planove, najrečitije govori da se nikako ne može govoriti o nekakvom planu Velike Srbije? Znači, ne verbalno, nego upravo činjenično.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ni verbalno, ni činjenično. U našim političkim stavovima ili govorima ili dokumentima takvog pojma nema, prosto bi bilo nemoguće da za toliko godina problema koji su rešavani, toliko godina u kojima su ti problemi rešavani niko od srpskih političara koji su bili na vlasti ne izrekne tu reč. Toga nije bilo u politici našoj, niti je bilo u praksi, jer mi se nigde nikada u praksi, a to je praksa Vens-Ovenov plan, a to je praksa Dejtonski sporazum i svi ti planovi, nigde se nismo zalagali da se delovi tih teritorija pripoje Srbiji, nego da se za srpski narod tamo nađe rešenje koje je ravnopravno sa drugima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači da su slobodni i da su ravnopravni, to je bio naš principijelan stav, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Tako, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A je l' tačno da je taj takav principijelan stav potvrđen još sredinom 1991. godine od dolaska Sajrusa Vensa i predloga da dođu mirovne snage Ujedinjenih nacija, da se te zone stave pod zaštitu Ujedinjenih nacija, a da se onda na miran način dođe do političkog rešenja pitanja? Je li to jasno dakle, da tu niko nije mogao imati u glavi nikakav drugi koncept koji bi bio na štetu nekog drugog naroda?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: To je tačno i na žalost, rađeno je na tome, grupa četiri ambasadora stranih velikih sila načinila je takozvani plan Z-4 (Z-4 Plan) za političko rešenje položaja Srba u Hrvatskoj na bazi jedne prilično velike autonomije koja je, po mom mišljenju, bila vrlo dobro rešenje, ali pre nego što je o tom planu ozbiljno i razgovarano došlo je do akcije "Oluja" i još dok su tamo bile Ujedinjene nacije Srbi su otuda pobjegli, prognani i cela ta stvar je pala u vodu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno, mislim da je to veoma dobro raščišćeno, da li je tačno da su neke zemlje koje su od početka jugoslovenske krize ohrabrivale i podržavale jednostrane akte jugoslovenskih republika na secesiju, a kasnije ih i nagradile preuranjenim priznavanjem njihove nezavisnosti, prekršile na taj način i osnovne principe OEBS-a (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe) i osnovne principe međunarodnog prava, ali i zaključke Konferencije o Jugoslaviji, održane u Hagu (The Hague) septembra 1991. godine?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ne bih želeo na takav način da dam direktan odgovor. Mogu samo da kažem da smo ni koji smo vodili zemlju i politiku Jugoslavije, doživeli veliko razočarenje, jer smo došli do zaključka da smo bili u velikoj zabludi u nekim stvarima. U čemu je to razočarenje i zabluda? Mi smo smatrali da je, da će Evropa poštovati princip iz Helsinkija da su granice nepovredive, one su, Evropa je krenula na to da su nepovredive unutrašnje granice, a ne spoljne. Drugo naše razočarenje je bilo i zabluda naša, da će se poštovati pravo naroda na samoopredeljenje, koje je utvrđeno i Poveljom Ujedinjenih nacija (Charter of the United Nations) i Ustavom Jugoslavije, ali i činjenicom da je Jugoslavija stvorena opredeljenjem njenih naroda da žive zajedno kao i šta je u Ustavu i napisano, da to pravo mogu da upotrebe da izađu iz nje. Evropa nije prihvatila taj princip koji je sama negovala i koji je sama, ovaj, prihvatila u okviru Ujedinjenih nacija, nego je rekla: "nema prava naroda na samoopredeljenje, nego ima pravo republika na otcepljenje", šta je neprihvatljivo za nas bilo. Bilo je jako mnogo i još drugih stvari, kao što je na primer problem otcepljenja. Evropa je i svet su apsolutno uvek bili protiv toga da podržavaju secesiju, pogotovo nasilničku secesiju. U Jugoslaviji mi smo doživeli razočarenje zato što je Evropa počela da podržava nasilnu secesiju Hrvatske i Slovenije i da proglašava da jugoslovenska armija tamo vrši neku agresiju, šta nije bilo tačno. Dakle, sve u svemu, ja mogu reći da su se desile stvari u tumačenju međunarodnog prava koje nisu bile dobre, pogotovo što to međunarodno pravo nije uopšte uvažavalo Ustav Jugoslavije, nego je uvažavalo, vrlo verovatno, interese sila koje su tako postupale. To je imalo katastrofalne posledice na događaje u Jugoslaviji koji su mogli da se razreše mirnim putem, a evoluirali su u ratne sukobe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, nad Jugoslavijom je izvršeno nasilje. To, pretpostavljam, nije sporno.

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Pa ako se govori o, o pravnom nasilju, o nepoštovanju normi međunarodnog prava, onda mislim da je to tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, je li tačno da je odluka Evropske zajednice 23. juna 1991. godine bila da su 12 zemalja EZ odlučile da ne priznaju nezavisnost Slovenije i Hrvatske i da odbijaju svaki kontakt na visokom nivou ako dve republike napuste unilateralno jugoslovensku federaciju? To citiram. Je l' tako bilo?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste. To je bila jedna faza u načinu gledanja Evropske zajednice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, znači nije bila samo naša zabluda nego i stav Evropske zajednice koji je afirmisao dokumente iz Helsinkija i afirmisao norme međunarodnog prava, je l' tako?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A onda je naglo taj stav napušten, jer je Nemačka izvršila pritisak i opredelili se za direktnu podršku secesiji i razbijanju Jugoslavije i priznavanjem nezavisnosti otepljenih republika, pa čak dotle da pozovu republike da se prijave za međunarodno priznanje, je l' tako bilo Boro?

SVEDOK JOVIĆ – ODGOVOR: Ja ne bih o, o, optuživao pojedine države zato što to nije ukusno ovde, što se mene tiče, mada tu ima mnogo istine ali bih rekao da smo mi prihvatili posredstvo Evrope, Evropske zajednice, da bismo uz njenu pomoć našli političko rešenje za zemlju. Nama je sugerisano da se stvori jedna komisija unutar Evropske zajednice, pravnička komisija, pravna, koja će da pogleda sve te norme međunarodnog i domaćeg prava u okviru kojih bi moglo da se nađe političko rešenje, koje bi bile oslonac za traženje političkog rešenja u Jugoslaviji. Naravno, tada još rat nije bio izbio, tada je, tada su postojali ti međunacionalni konflikti u smislu različitih sukoba i stavova. Ta komisija, koja se kasnije nazvala po njegovom predsedniku Badinteru (Robert Badinter), nije ni pogledala Ustav Jugoslavije ni stanje u Jugoslaviji, niti je ikada došla kod nas da o bilo čemu razgovara, nego je na prvoj sednici proglasila da je Jugoslavija u raspadu i da treba pozvati sve republike da se otcepe ako to žele. Mislim da ta pomoć nije bila adekvatna, da smo mi imali ogromno poverenje u Evropu, a da smo doživeli razočarenje. Naravno ako bi bila, ako bi ta odluka bila drugačija, da se pozovu svi jugoslovenski narodi i sve republike na uzdržanost i da se mora naći političko rešenje mirnim putem, uz posredstvo Evrope, pa ako hoće neko da se otcepi da to bude mirnim putem, to bi bilo sasvim drugo, a ne da kaže: 'može kako god ko hoće i da se, da, da dođe do katastrofe'. Mislim da je tu načinjen

presudni potez. Da li je na njega presudno uticala Nemačka ili Francuska (France) ili Engleska (England), ja se u to ne bih upuštao, to su stvari koje nisu nepoznate, ali ja ne bih to komentarisao.

SUDIJA MEJ: Ako je ovo zgodan trenutak da završimo s radom. Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Možemo li samo na pola minuta da pređemo na privatnu sednicu? U pitanju je jedna sasvim druga tema.

(privatna sednica)

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, to se tiče i gospodina Jovića takođe. Mi smo razmotrili vreme koje optuženi treba da ima na raspolaganju s obzirom na značaj ovog svedoka. Mislimo da bi trebalo takođe da ima na raspolaganju sutra ceo dan za unakrsno ispitivanje.

TUŽILAC NAJS: Ja moram da izrazim našu zabrinutost zbog toga. Jasno je da je ovo svedok kojeg je optuženi od početka želeo da ima za sebe kao svog svedoka. Mi smo toga bili svesni. Mi smo znali da će želeći da se uvede knjiga i materijali. Mi smo dali dovoljno materijala koji ide u prilog optuženom i ja mislim da sada mora da dođe trenutak kada će ipak da se odredi, ograničiti vreme, jer moram da kažem da je to nije fer.

SUDIJA MEJ: Pa moramo da kažemo da ako je reč o nefer postupku, u ovom slučaju potrebno je da se produži vreme za optuženom. Njemu mora da se dozvoli više vremena za ispitivanje.

TUŽILAC NAJS: Mi smo zabrinuti kako će to da se odrazi na naše vreme ukoliko se odredi više vremena za unakrsno ispitivanje.

SUDIJA MEJ: Pa to jeste ono šta je suštinsko pitanje, jer je očigledno reč o tome da postoji svedok, drugi svedok koji je planiran za sledeću sednicu i to će svakako deranžirati svedoka i vas i možda biste morali da s njim porazgovarate da vidite kada će biti zgodno vreme da se taj svedok vrati.

TUŽILAC NAJS: Ako mogu da dodam još jednu stvar. Znam da Pretresno veće može da smatra u ovom trenutku da je to jedan težak predlog, ali s obzirom na prirodu unakrsnog ispitivanja i prirodu reakcija svedoka možda bi bilo razumno predvideti da, da se možda postavi pitanje da li je ovo svedok za koga je potrebno i da li je prikladno da amikusi obave drugo unakrsno ispitivanje posle ovoga? Ja predlažem, uz puno uvažavanja prema amikusima, da se oni bave samo onim delom koji predstavlja propuste od strane optuženog u njegovom unakrsnom ispitivanju, jer sa ovako opsežnim unakrsnim ispitivanjem Pretresno veće možda može da se zapita da li je zaista neophodno i prikladno da amikusi obavljaju dodatno unakrsno ispitivanje. I u tom smislu bi Pretresno veće moglo da izda nalog.

(Pretresno veće se savetuje)

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časne sudije, ako mogu da kažem. Ja ću se zaista truditi, ako dobijem vreme koje mi je najavljeno, pa možda i malo manje ili nije važno, da se bavim samo onim šta ne bude otvorio gospodin Slobodan Milošević. Ja zaista sve vreme vodim računa o tome da otvorim samo teme koje nisu pokrivene pitanjima gospodina Slobodana Miloševića, a u okviru su glavnog ispitivanja. I ja ću se veoma potruditi da to budu isključivo samo te teme.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Gospodine Tapušковиću, naravno da imamo na umu svu ozbiljnost vašeg zahteva, ali mislimo da pola sata treba da bude dovoljno vremena koje će vam biti dodeljeno s obzirom na dužinu vremena koje će biti na raspolaganju optuženom. Jer on će imati više od sedam sati.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Ali zaista je teško raditi u tom pritisku gde sam stalno sa vremenom u borbi. Ja ću da poslušam i tu vašu odluku, ali morate mi dopustiti idući put da bar završim dve teme. Evo, ja neću dalje ni da idem, jer je zaista teško raditi u takvom škripcu sa vremenom, izuzetno teško, verujte mi, dođe mi ponekad da zaista zaustavim ovaj svoj rad i da se ne bavim ovim, jer je teško raditi u ograničenom vremenu od pet do 10 minuta. Zaista.

SUDIJA MEJ: Siguran sam da nećete. Svi smo pod velikim pritiskom, teško je svima, ali hvala vam lepo na vašoj saradnji. Mi ćemo da vama dozvolimo da se pozabavite tim temama. Da, gospodine Miloševiću, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne razumem primedbu gospodina Najsa da ja želim ovog svedoka za sebe zato što insistiram na svom pravu da iskoristim vreme za unakrsno ispitivanje. Molim vas, valjda ja ...

SUDIJA MEJ: Ne brinite se zbog toga bez potrebe. Šta je on pod tim mislio, pod tim izrazom? Činjenica je da vi imate sutra ceo dan na raspolaganju za unakrsno ispitivanje. Gospodine Joviću, žao mi je što ćete ostati duže nego što je predviđeno, ali ako dozvolimo optuženom da nastavi unakrsno ispitivanje sutra, šta ćemo i da učinimo, moraću da vas zamolim da se vratite ponovo da bi se završilo unakrsno ispitivanje amikusa i dodatno ispitivanje Tužilaštva. To je naš uobičajeni postupak, ali to drugim rečima znači da ćete vi morati ponovo da se vratite kada to vama bude zgodno i možda biste želeli da porazgovarate sa gospodinom Najsom da pronađe vreme koje će biti zgodno za vas, bilo sledećeg meseca bilo u sledeća dva meseca kada ćemo da zasedamo.

(Pretrsko veće se savetuje)

SVEDOK JOVIĆ: Sa moje strane neće biti problema.

TUŽILAC NAJS: Samo se pitam da li uzimajući u obzir da ovaj svedok samo treba da se dodatno ispita, da li bi možda mogli da radimo i u petak?

SUDIJA MEJ: Pa to je upravo ono o čemu smo sad razmišljali. Hajde da razmislimo o tome. Šta mislite koliko će vam trebati vremena?

TUŽILAC NAJS: Ja ne mogu sada da kažem. Što je moguće kraće, ali u svakom slučaju bar jedno pola sata.

SUDIJA MEJ: Znači jedna sednica. Možda bismo mogli, zapravo, da radimo jednu sednicu u petak. Je li to predlažete?

TUŽILAC NAJS: Da.

SUDIJA MEJ: Dakle, ja mislim da je to jedan razuman predlog ako u petak budemo radili samo jednu sednicu, a moramo da završimo u toku jedne sednice. Mislim da to neće biti problem i da to neće biti problem po optuženog i nadamo se da će to odgovarati i ostalima. A sad da vidimo da li ćemo imati sudnicu na raspolaganju? Dakle, sudnica broj 3 će biti na raspolaganju, izvinjavam se, sudnica broj 2 će biti slobodna. U redu, onda ćemo sutra da radimo da bi optuženi završio ispitivanje, u petak ujutro ćemo da radimo samo jednu sednicu da bi gospodin Tapušković i gospodin Najš mogli da obave ispitivanje.

TUŽILAC NAJS: Gospodin Tapušković će imati do pola sata, a ostalo vreme će biti naše?

SUDIJA MEJ: Da. U redu, dakle, nastavljamo sutra.

Fond za humanitarno pravo